

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Volodymyr Procjuk

POJEM VĚCI V PRÁVNÍM SMYSLU

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.

Katedra: Občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 27. 06. 2014

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26. 06. 2014

.....
Volodymyr Procjuk

Poděkování:

Rád bych poděkoval vedoucí mé diplomové práce paní doc. JUDr. Michaele Hendrychové, CSc., za její rady, podnětné konzultace a čas, který mi věnovala.

Seznam použitých zkratek

ABGB	Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (Všeobecný občanský zákoník)
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
GKRF	občanský zákoník Ruské federace
obč. zák. č. 151/1950 Sb.	zákon č. 151/1950 Sb., občanský zákoník
obč. zák. č. 40/1964 Sb.	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
obč. zák.	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
zákon o vlastnictví bytů	zákon č. 72/1994 Sb., zákon o vlastnictví bytů
trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
Listina	usnesení předsednictva ČNR o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, uveřejněné pod č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. ¹

---

¹ Všechny uvedené právní prameny v této práci jsou ve znění pozdějších právních předpisů. Pokud bude dále v textu samostatný § bez označení právního předpisu, ke kterému se vztahuje, bude se jednat o obč. zák., ledaže z kontextu plyne něco jiného.

Obsah:

Seznam použitých zkratk	1
Úvod	4
1 Pojem věci ve vybraných občanských zákonících a právních řádech	6
1.1 Pojetí věci v římském právu	6
1.2 Pojetí věci v právním smyslu v ABGB a BGB	7
1.3 Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 a obč. zák. č. 141/1950 Sb.	8
1.4 Vymezení věci v právním smyslu v obč. zák. č. 40/1964 Sb.	9
1.4.1 Pojmové znaky věci v právním smyslu	10
1.4.2 Byty a nebytové prostory	13
1.4.3 Res extra commercium	14
2 Pojetí věci v obč. zák. a jeho východiska	16
2.1 Ideová východiska obč. zák.	16
2.2 Pojem „věc“	18
2.3 Věci nehmotné	19
2.3.1 Stav před účinnosti obč. zák.	19
2.3.2 Vymezení vlastnického práva	20
2.3.3 Úskalí, východiska a přístupy v souvislosti s nehmotnými věcmi	23
2.3.4 Pohledávka jako věc a její ochrana	26
2.4 Věci movité a nemovité	31
2.4.1 Vymezení nemovitých věcí	32
2.4.2 Podzemní stavby se samostatným účelovým určením	33
2.4.3 Věcná práva a právo stavby	35
3 Právní úprava Ruské federace	37
3.1 Pojetí věci v ruském právu	37
3.2 Vymezení majetku v ruské nauce	39
3.3 Objekty v ruském občanském zákoníku	40
3.3.1 Koncepce nemovitých věcí	42
3.3.2 Jediný nemovitý komplex	43
4 Vybraná témata	44

4.1	Povaha živého zvířete	44
4.2	Povaha ovladatelných přírodních sil	48
4.3	Lidské tělo a jeho části	51
	Závěr	54
	Abstrakt.....	56
	Seznam použité literatury a právních pramenů.....	58
	Klíčová slova	64
	Key words	64

Úvod

Řada významných akademiků zastává názor, že občanské právo provází člověka od narození až po jeho smrt. Aniž bych chtěl jakkoliv vyvracet nebo zneužívat toto tvrzení, se vší významností a seriózností si odvážím tvrdit, že věci rovněž provází člověka od jeho narození až po jeho skonání. Tímto bych chtěl zdůraznit, jak zdánlivě nevýznamné pochopení a vymezení pojmu věci hraje ve skutečnosti důležitější roli, než mu častokrát sami můžeme přikládat. Vymezení tohoto pojmu se stává ještě významnějším v souvislosti s novou rekonstrukcí soukromého práva, která s sebou přináší diskontinuitu s obč. zák. č. 40/1964 Sb. a přiklání se k „širokému pojetí věci“, kde se pod věci v právním smyslu rozumí *vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí*.

Věřím, že se mnou budete souhlasit, když povím, že věci hrají v našich životech důležitou roli a neodmyslitelně k nim patří. Ať už si pod tímto pojmem představíme různé hmotné nebo nehmotné statky příznačné pro ně bude, že mají určitou majetkovou hodnotu, kterou jim přikládáme. I významný český civilista J. Sedláček s odkazem na I. Kanta uváděl, že právní řád jako komplex heteronomních norem se zaobírá vnější stránkou osobnosti – tu nazýval legalitou. Oproti tomu morálka míří na vnitřní stránku lidské osobnosti. Dovožoval, že ke vnější stránce patří jmění, které náleží konkrétní osobě.² Věc jako majetková hodnota je podstatnou součástí jmění, a také proto si tento pojem a jeho vymezení zasloužil nejen patřičnou Sedláčkovu pozornost, ale i řady jiných českých civilistů.

Předmětem soukromoprávních majetkových vztahů může být v tržní společnosti vše, čemu přikládáme určitou hodnotu, resp. co může být předmětem obchodu. Okruh takto vymezených předmětů je široký a nevyčerpatelný a neustále se mění. Podstatné je, že věci v právním smyslu v něm hrají důležitou roli. Ale nemusí se vždy jednat pouze o majetkový vztah k věci. Obvykle máme s různými věcmi spojené vlastní zážitky, emoce nebo důležité životní události. S takovými věcmi zacházíme jinak, ceníme si jich více a ať už chceme nebo ne,

---

² SEDLÁČEK, J. *Občanské právo československé. Všeobecné nauky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 201 a násl.

stávají se součástí naší objektivní reality. Od tohoto se odvíjí i právní úprava a ve výsledku i soudní aplikace práva, která náležitým způsobem reaguje na tyto vztahy.

Nelehkou úlohou soukromého práva je vymezit věci a to především z pohledu jejich ochrany, aplikace věcných práv, jejich nabývání nebo pozbývání. Mimo jiné se tento pojem vyskytuje i v právu trestním, správním nebo finančním, kde je také stěžejní pro posuzování mnoha otázek.

Cílem této práce je ukázat vývoj legálního pojetí pojmu věci a představit konkrétní právní úpravy s ním pracující. V souvislosti s vybraným tématem je užitá především právní komparace a historický výklad právních norem souvisejících s dobovými reáliemi. V menší míře při interpretaci určitých ustanovení byla použita i jazyková a logická metoda. Práce je koncipována do čtyř oddílů. První z nich představuje pojmání věci z historické perspektivy s hlavním zaměřením se na občanské zákoníky nebo jejich osnovy platné na našem území. Druhý a stěžejní oddíl je věnován obč. zák. a sleduje v širších souvislostech především vymezení věcí nemotných a dále movitých a nemovitých. S ohledem na můj studijní pobyt v zahraničí jsem se rozhodl pro zajímavost provést srovnání naší právní úpravy s právní úpravou Ruské federace. Té je zasvěcený oddíl třetí. Poslední celek pojednává o vybraných statcích, jejichž povaha byla už v minulosti, ale je často i v současnosti sporná a častokrát předmětem zájmu nejen v odborných kruzích. Nová právní úprava s sebou přináší řadu změn a tato práce si klade za cíl posoudit ve vymezeném rozsahu jak přínosy, tak i možné teoretické a praktické nedostatky.

Již v samotném úvodu považuji za vhodné zmínit, že s ohledem na omezený rozsah této práce zde není pojednání o součásti a příslušenství věci, které by si zasloužilo samostatného zpracování.

1 Pojem věci ve vybraných občanských zákonících a právních řádech

1.1 Pojetí věci v římském právu

Věci byly již v římském právu ústředním pojmem pro věcná, závazková i dědická práva. Pro římské právo bylo specifické to, že za věc počítalo i člověka zbaveného svobody. Věcmi v právním smyslu rozuměli římstí právníci prostorově omezený kus zevního světa, který může být samostatným předmětem rozdílným od podmětu (subjektu).³ Tradiční nauka rozdělovala věci na hmotné (*res corporales*) a nehmotné (*res incorporales*). Pod nehmotné věci spadala práva jako např. pozůstalosti, *ususfructus*, aj. Jak uvádějí někteří autoři, ani samotné římské právo nebylo jednotné v tomto vymezení. Zatímco v užším smyslu se pod věci rozuměla toliko jednotlivá ohraničená a právně samostatná hmotná věc (*res corporales*) v širším vše, co mohlo být předmětem soukromého práva.⁴ Pro římské právo byla po dlouhá staletí typická zásada vyjádření hodnoty věci v penězích (zásada pekuniární kondemnice). Tento princip znamenal v praxi to, že ochrana práva v soudním řízení se realizovala cestou odsouzení rušitele k peněžité částce.

Mimo různá dělení věci, která známe a používáme i dnes jako movité a nemovité, hmotné a nehmotné, zužitelné a nezužitelné, zastupitelné a nezastupitelné věci aj. mělo římské právo i specifické dělení na věci mancipační (*res Mancipi*) a nemancipační (*res nec Mancipi*). Rozdíl spočíval v tom, že u mancipačních věcí, kam patřily pozemky, otroci nebo dobytek, byl proces jejich převodu vázán na obřadný zcizovací úkon zvaný mancipace (*Mancipio*). Nemancipační věci byly převáděny odevzdáním, tedy tradicí (*traditio*).⁵ Dané rozdělení vyplývalo z hodnoty věci, kterou jim Římané přikládali, kdy u

---

³ BALÍK, S. *Rukojet' k dějinám římského práva a jeho institucím*. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 74.; KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. C. H. Beck, 1995, s. 82-83.

⁴ BLAHO, P., REBRO, K. *Rímske právo*. Bratislava-Trnava: Iura Edition, 2002, s. 216.

⁵ BALÍK, S. *Rukojet' k dějinám římského práva a jeho institucí*. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 74.; BUCKLADN, W. W., McNAIR, A. *Roman law and common law a comparison in outline*. Cambridge: The University Press, 1965, s. 60-61.

významnějších mancipačních věcí byl zajištěn princip publicity, náležitá obřadnost a s ním spojená i ochrana třetím osob. Jistý projev tohoto dělení můžeme spatřovat v dnešním způsobu nabývání vlastnického práva k movitým a nemovitým věcem.

1.2 Pojetí věci v právním smyslu v ABGB a BGB

V teorii se můžeme v zásadě setkat s dvojím pojetím věci v právním smyslu. Jedno vychází ze „širokého pojetí“ věci (dále jako široké pojetí), které za věci prohlašuje i statky nehmotné povahy. Druhé staví na „úzkém pojetí“ (dále jako úzké pojetí). To chápe věci v právním smyslu jako hmotné předměty, ke kterým někdy přiřazuje i ovladatelné přírodní síly. V soukromoprávních kodexech se obvykle vyskytuje převládající jedno nebo druhé pojetí. Málokdy se jedná o zcela čisté lpění na jednom pojetí, které by bylo zachováno v rámci celého právního řadu. Příznačným příkladem širokého pojetí je ABGB a úzkého pojetí věci BGB.

ABGB vycházel ze širokého pojetí věci v právním smyslu, kde v § 285 stanovil, že *všechno, co je od osoby rozdílné a slouží k užívání lidí, sluje věc v právním smyslu*.⁶ Dané ustanovení cílilo na vymezení člověka vůči věcem. Šlo o entelehii lidské osobnosti, která podle právního řádu nemá být prostředkem jinému člověku. Tehdejší literatura uváděla příklad dlužníka, který se nemohl stát objektem práva věřitele nebo dítě objektem rodičovského práva.⁷ Důvod zmíněného vymezení byl reakcí na zrušení nevolnictví, ke kterému došlo krátce před přijetím Všeobecného občanského zákoníku. Ostatně s tím úzce souvisel § 16 ABGB, který stanovil, že každý člověk má vrozená, již rozumem poznatelná práva, a proto ho bylo třeba považovat za osobu.⁸ Mimo to § 16 zakazoval otroctví a nevolnictví. Z uvedených ustanovení je patrná silná inspirace dobovými reáliemi. Všeobecný občanský zákoník byl zjevným projevem

---

⁶ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a V Podkarpatské Rusi, II.*, Praha: V. Linhart, 1935, s. 5.

⁷ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a V Podkarpatské Rusi, II.*, Praha: V. Linhart, 1935, s. 7.

⁸ Srov. § 19 obč. zák.

přirozenoprávního racionalismu spjatého především s myšlenkami J. J. Rousseau a I. Kanta.⁹ Avšak i samotný zákoník nebyl důsledný v používání pojmu věc. V § 285 a § 292 Všeobecného občanského zákoníku se pod pojmem věc rozuměly jak hmotné, tak i nehmotné věci. Jinak tomu bylo např. v § 350 nebo § 1455, kde se vedle věcí uváděly i práva, i když ve své podstatě byly nehmotnými věcmi. Ve výsledku to znamenalo, že pro každé jednotlivé případy se muselo posuzovat, zda se jedná pouze o věci hmotné nebo nehmotné.¹⁰ Všeobecný občanský zákoník tímto sám někdy odděloval věci hmotné od práv.

Německý občanský zákoník zvolil oproti ABGB odlišné pojetí věci v právním smyslu. Vycházel z úzkého pojetí věci. V § 90 pod věci v právním smyslu řadil toliko hmotné předměty a jenom takové mohly být předmětem vlastnického práva. Toto užší pojetí bylo převzato i do obč. zák. č. 141/1950 Sb. a obč. zák. č. 40/1964 Sb.¹¹

1.3 **Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 a obč. zák. č. 141/1950 Sb.**

Po vzniku Československa se recipovaly právní předpisy z rakousko-uherské monarchie. To se týkalo i ABGB. Zatímco v českých zemích platilo právo rakouské, na Slovensku a Podkarpatské Rusi právo uherské. Existující právní dualismus byl jednou z hlavních příčin, proč se uvažovalo o revizi mj. i občanského práva. Výsledkem dlouholeté práce byla osnova vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937, která se ale nestala zákonem a nebyla na našem území účinná. V podstatě se jednalo o revidovanou osnovu Všeobecného občanského zákoníku s menšími nebo většími distinkcemi. Vládní návrh pod věci v právním smyslu rozuměl *vše, co je rozdílné od člověka a slouží potřebě lidí*, přičemž bylo výslovně ustanoveno, že majetková povaha se týká věci

---

⁹ VÁSEČKA, J. *Věc v právním smyslu v historickém pohledu*. Brno, Universita J. E. Purkyně, 1979, s. 63.

¹⁰ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, II.*, Praha: V. Linhart, 1935, s. 25.

¹¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 239.; ELIÁŠ, K. *Věc. Pozitivistická studie*. *Právník*, 1992, str. 696.

v právním smyslu. Obsahoval také definici věcí hmotných a za věci nehmotné demonstrativně prohlašoval práva.¹²

Obč. zák. č. 141/1950 Sb. se vracel k úzkému pojetí věcí a v něm pojmu věci odpovídaly hmotné předměty, které slouží potřebě lidí. Vedle toho i ovladatelným přírodním silám tento zákoník přiznal povahu věci v právním smyslu.¹³ Kořeny užšího pojetí byly v sovětském právu jako inspiračním zdroji, které však bylo ovlivněno německým občanským zákoníkem.¹⁴ Široké pojetí práv důvodová zpráva ani nezmiňovala. Naopak uváděla, že předmětem osobního vlastnictví mohly být pouze spotřební předměty. Tím měla na mysli bytové zařízení, knihovny, umělecké předměty, osobní dopravní prostředky nebo i rodinný dům a garáž. Ve své podstatě inklinovala k lidovému pojetí předmětu osobního vlastnictví.¹⁵

1.4 Vymezení věci v právním smyslu v obč. zák. č. 40/1964 Sb.

V teorii se rozeznává dvojí předmět občanskoprávních práv a povinností a to předmět přímý a nepřímý. Prvním z nich se má na mysli lidské chování, kterým se realizují práva a povinnosti stran neboli chování subjektů. Druhým potom to, čeho se dané chování týká. Tím se měl na mysli obsah zakotvený v § 118 obč. zák. č. 40/1964 Sb.¹⁶ Dříve platný § 118, vymezující předměty občanskoprávních vztahů, v zásadě odpovídá definici věci v právním smyslu v obč. zák. Výstižnější by bylo říct, že se s ní pouze do určité míry překrývá, jelikož má užší obsah.

Tento občanský zákoník pojem věci v právním smyslu nedefinoval. Výraz „věc v právním smyslu“ se objevil pouze v § 5 odst. 2 zákona č. 511/1991 Sb., obchodní zákoník, v souvislosti s pojmem podniku. Někteří autoři si to

---

¹² SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky. Kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2012, s. 349.

¹³ § 23 obč. zák. č. 141/1950 Sb.

¹⁴ ŠTACHOVÁ, N., HORÁK, O. Věc v právním smyslu: historicko-srovnávací úvaha. *Sborník příspěvků doktorského studia k výzkumnému záměru „Evropský kontext vývoje českého práva po roce 2004“ na Právnické fakultě Masarykovy univerzity*. Brno, 2009, s. 428.

¹⁵ Zvl. část. Hlava II. důvodové zprávy k zákonu č. 141/1950 Sb.

Dostupné na http://psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_11.htm

¹⁶ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 238.

vysvětlovali materialistických chápáním věci stojícím na základu pojetí věci jako přírodního faktu, který nepřísluší právu definovat.¹⁷ Pojem věc obč. zák. č. 40/1964 Sb. používal *promiscue*, jednak ve smyslu předmětu občanskoprávních vztahů, nebo jako „případ“ či „záležitost“.¹⁸ Místo definice stanovil v § 118 čtyři kategorie předmětu občanskoprávních vztahů a to věci, a pokud to jejich povaha připouštěla tak i práva nebo jiné majetkové hodnoty. K tomu zvláště vyhrážoval byty nebo nebytové prostory. Co se týče samotných věcí, teorie se shodovala na tom, že vymezení věcí v právním smyslu dopadá pouze na věci hmotné.¹⁹

Práva mohla být předmětem občanskoprávních vztahů pouze v případě, že to jejich povaha připouštěla. Literatura často uváděla jako příklad především pohledávku, přičemž ji vylučovala z předmětu vlastnictví. Rovněž deklarovala povinnost (dluh) jako možný předmět občanskoprávního vztahu s odvoláním na instituty převzetí dluhů a přistoupení k závazku.²⁰ Někdy se s odkazem na § 28 obč. zák. č. 141/1950 Sb. poukazyvalo na vhodnější formulaci tohoto ustanovení, kde se do předmětu právního poměru řadily i práva, pokud to povaha jich obou připouštěla.²¹ U jiných majetkových hodnot, které spadaly do zbytkové klauzule, musela jejich povaha připouštět obchodovatelnost. Obdobně tomu bylo u práv. Odborná literatura však v souvislosti s tímto dovozovala, že předmětem občanskoprávního vztahu mohla být i nemajetková hodnota, odpovídající např. právní ochraně osobnosti. (§ 11 a násl. obč. zák. č. 40/1964 Sb.).²²

1.4.1 Pojmové znaky věci v právním smyslu

¹⁷ KRATOCHVÍL, Z. a kol. *Nové občanské právo*. 1. Vydání. Praha: Orbis, 1965, s. 186.

¹⁸ ELIÁŠ, K. Věc jako pojem soukromého práva. *Právní rozhledy*. 2007, č. 4, s. 119.

¹⁹ FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 177.; KNAPP, V., KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha, 1997, s. 146.; DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 239.

²⁰ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. Svazek*. Linde Praha, 2002, s. 252.; DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 249.; nově i DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 371.

²¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 249.; ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. Praha: Linde Praha, 2008, s. 470. Zde se vyzdvihuje větší přesnost ustanovení, jelikož nerozhoduje jen povaha práva, ale i právního vztahu. Jako příklad se uvádí pohledávka, která obecně připouští, aby s ní bylo smluvně nakládáno, ale v rámci povahy určitých obligací vylučuje, aby byla jako pohledávka (např. nájemce na užívání bytu) postoupena.

²² KNAPP, V., KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha, 1997, s. 156.; DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 238.

K tomu, abychom mohli označit věc za věc v právním smyslu, je nutné splnit určité požadavky. Je třeba mít na mysli, že ne všechny věci, které běžně vnímáme jako realitu nás obklopující, odpovídají vymezení věci *de iure*. Pojmovými znaky věci v právním smyslu je její užitečnost a ovladatelnost (použitelnost).²³ Užitečností se rozumí faktické přinášení užitku vlastníkovi, přičemž samotný fakt, že se daná věc jeví vlastníkovi z jeho subjektivního hlediska nepotřebnou, neznamena, že přestává být věcí (uloží ji do sklepa a nepoužívá). Užitečnost lze vnímat i jako objektivní způsobilost přinášet především hospodářský užitek.²⁴ Můžeme v ní spatřovat hodnotu, která je prospěšná pro člověka, čímž se nemyslí jenom hodnota majetková, ale např. i estetická. Kritérium užitečnosti závisí na vůli člověka jí takovou vlastnost přičíst. Nicméně, by se měl do jisté míry zohledňovat i subjektivní znak, kdy to, co se zdá být neúčinné pro jednoho, neznamena automaticky, že nemůže přinášet užitek druhým lidem.

V souvislosti s kritériem užitečnosti se můžeme v odborné literatuře setkat i s názorem, že tento definiční znak věci v právním smyslu je již přežitý.²⁵ Konkrétně M. Kindl se dovolává § 3 odst. 1 zákona č. 185/2001 Sb. o odpadech.²⁶ Vychází z toho, že pokud se někdo věci zbavuje, je pro něho neúčinná. Dovojuje, že užitečnost je již překonána veřejnoprávní úpravou, která prohlašuje odpad za movitou věc. Proti tomuto postoji někteří autoři argumentovali povahou zákona č. 185/2001 Sb., jako úpravy *lex specialis* práva veřejného, která nemá žádný vliv na obecné soukromé právo.²⁷ Jiní zase ve vymezení pojmu odpadu ve specifickém zákoně nevidí pádný argument pro zpochybnění obecných znaků věci v právním smyslu. To, že se někdo rozhodne

---

²³ KNAPP, V., KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha, 1997, s. 147.; ŠVESTKA, J., SPAČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 581.

²⁴ ELIÁŠ, K. Věc jako pojem soukromého práva. *Právní rozhledy*. 2007, č. 4, s. 119.

²⁵ KINDL, M. Musí být věci užitečné (a zcela ovladatelné)? In: DVOŘÁK, J., KINDL, M. *Pocita Martě Knappové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2005, s. 205 a násl.

²⁶ Ten stanoví, že *odpad je každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit*.

²⁷ ELIÁŠ, K. Věc jako pojem soukromého práva. *Právní rozhledy*. 2007, č. 4, s. 120.

z vlastní vůle zbavit věci, nemusí znamenat ztrátu její užitečnosti (např. možnost recyklace).²⁸

Ne vše, co se jeví užitečně, se bude pojit s pojmem věci. Pro věc v právním smyslu je příznačná i její ovladatelnost. Z daného plyne, že pod pojem věci v právním smyslu můžeme zařadit vše, co je člověk schopen podrobit své vůli. Stejně jako u užitečnosti se v obecné rovině vychází z objektivního hlediska. Věc přitom nemusí být ovladatelná v každém okamžiku (řidič ztratí kontrolu nad vozidlem). I judikatura došla k závěru, že věc nemusí být plně ovladatelná.²⁹

Odborná literatura tedy vychází ze dvou základních definičních znaků věci v právním smyslu a to užitečnosti a ovladatelnosti. Objevují se však i názory o překonání znaku užitečnosti. Pokud budeme nahlížet na užitečnost ze subjektivního hlediska, kdy si každý posoudí, zda se mu konkrétní věc jeví užitečnou, můžeme dojít k odlišným závěrům, než při aplikaci objektivního kritéria. Taková hromada bláta na poli nejspíše nebude z objektivního hlediska chápána jako užitečná, nicméně souseď v ní může spatřovat úrodnou zeminu pro svůj skleník a chtít ji od nás koupit. Přisoudíme jí v tomto případě povahu věci a předmětu kupní smlouvy nebo budeme opět trvat na objektivním požadavku užitečnosti. Nebo v případě nánosu sněhu. Bude se jednat o věc nebo nikoliv? Jistě bychom mohli najít i jiné příklady, nicméně bude obtížné dojít vždy k jednoznačným závěrům, zda daným předmětům присoudit povahu věci či nikoliv. To si uvědomoval i Krčmář. Ten znázornil na příkladech zrnka písku, třísky dřeva, hrstky popela atp., že se nejedná o věci v právním smyslu, pokud nejsou úkojným prostředkem, čímž zaprvé demonstroval bagatelní význam takových předmětů, kdy jim obecně nepřiznáváme povahu věci a zadruhé, když už jim máme tuto povahu přiznat, tak jedině za splnění podmínky úkojnosti (schopnosti přinášet užitek).³⁰

---

²⁸ ŠVESTKA, J., SPAČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 584.

²⁹ Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 26. 09. 1963, sp. zn. 5 Co 330/63.

³⁰ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské I. Výklady úvodní a část všeobecná*. IV. doplněné vydání. Praha: Nákladem knihovny sborníku věd právních a státních, 1946, s. 175.

V obecné rovině jako vodítko může sloužit vždy kritérium užitečnosti a ovladatelnosti. Pokud by se našel alespoň jeden subjekt, pro který by daný předmět mohl mít cenu, není důvod mu nepřiznat povahu věci, pokud by šlo o relevantní případ. Proč bychom měli omezovat nebo zakazovat dispozici s určitými předměty, které nijak neohrožují nebo nepoškozují zájmy společnosti, když tyto předměty představují pro některé subjekty určitou hodnotu.

1.4.2 Byty a nebytové prostory

Byty a nebytové prostory do účinnosti obč. zák. se mohly jenom podle zákona č. 72/1994 Sb. (zákon o vlastnictví bytů), který je od 1. ledna 2014 zrušen, stát samostatnými předměty občanskoprávních vztahů za předpokladu, že tvořily tzv. jednotky.³¹ Pod pojmem jednotka se rozuměla legislativní zkratka pro (rozestavěný) byt nebo (nebytový prostor) vymezený jako prostorově určená část domu.³² Tímto vymezením spadaly jednotky pod § 118 odst. 2 obč. zák. 40/1964 Sb., který prohlašoval byty a nebytové prostory za předmět občanskoprávních vztahů. Pojmy byt a nebytový prostor nebyly v občanském zákoníku definovány. Vymezovaly je zvláštní právní předpisy. Na byt s vlastností jednotky se pohlíželo jako na věc nemovitou, což stanovil v § 3 odst. 2 i zákon o vlastnictví bytů.³³ K určitému obecnému pojmovému vymezení bytu přispěla i soudní judikatura, která dospěla k názoru, že *bytem se pro účely právního vztahu z nájmu rozumí soubor místností (popřípadě jednotlivá obytná místnost), které jsou rozhodnutím stavebního úřadu určeny k trvalému bydlení*.³⁴ Tímto judikatura inklinovala k veřejnoprávnímu vymezení bytu s odkazem na rozhodnutí dotčených správních orgánů, rozhodujících o účelovém určení prostor.

---

³¹ ŠVESTKA, J., SPAČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2008, s. 586.

³² DVORÁK, T. *Vlastnictví bytů a nebytových prostor.* Praha: ASPI, 2007, s. 30.

³³ „Právní vztahy k jednotkám se řídí, pokud tento zákon nestanoví jinak, ustanoveními občanského zákoníku a dalších právních předpisů, které se týkají nemovitostí.“

³⁴ Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25. 03. 1997, sp. zn. 17 Co 634/96; Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 01. 2002, sp. zn. 26 Cdo 400/2000.

Obč. zák. v § 1159 stanoví, že jednotka zahrnuje byt nebo nebytový prostor. Definuje ji jako prostorově oddělenou část domu a podíl na společných částech nemovité věci vzájemně spojené a neoddělitelné. Zároveň prohlašuje jednotku za nemovitou věc. Z uvedeného vyplývá, že povaha jednotky jako nemovité věci je právní pravidlo a neposuzuje se jako fikce. Jedná se o soubor majetkových práv a to vlastnického práva k reálně ohraničené části domu a podílového vlastnického práva ke společným částem nemovité věci, přičemž tato práva jsou navzájem neoddělitelně spojena.³⁵ Jednotkou se tedy rozumí nejen byt nebo nebytový prostor, ale také podíl na společných částech nemovité věci.³⁶

V souvislosti s nájmem nalezneme v § 2236 odst. 1 obč. zák. definici bytu.³⁷ Odlišně od dosavadní soudní judikatury není pojem bytu vázán na existenci rozhodnutí správního orgánu. Důvodová zpráva uvádí, že z hlediska soukromého práva rozhodnutí správního orgánu není podstatné při sjednaném nájmu nebo převodu jednotky (v takovém případě např. nebude neplatná převodní smlouva, ale nastanou důsledky vyplývající z vadného plnění).³⁸ Z pohledu veřejného práva se uplatní příslušné sankce a nápravná opatření.³⁹ Výslovnou ochranu nájemního bydlení zakotvuje § 2236 odst. 2 obč. zák.⁴⁰ To však bude mít pouze soukromoprávní důsledky. V tomto případě můžeme vidět propojení soukromého a veřejného práva nehledě na to, že obč. zák. deklaruje uplatňování soukromého práva nezávisle na právu veřejném (§ 1 odst. 1) bez toho, aniž by nějak vylučoval jeho samotnou aplikaci. Z výše uvedeného vyplývá, že dosavadní judikatura lpící na formalistickém pojetí jednotky ztrácí význam. Odklon od formalistického pojetí bude zajisté k dobru, alespoň s ohledem na platnost smluv při sjednávání nájmu a převodu jednotek.

1.4.3 Res extra commercium

---

³⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 376.

³⁶ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). Komentář. 1. Vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 684.

³⁷ „Bytem se rozumí místnost nebo soubor místností, které jsou částí domu, tvoří obytný prostor a jsou určeny a užívány k účelu bydlení...“

³⁸ Důvodová zpráva k obč. zák. k § 2236.

³⁹ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou.* Ostrava: Sagit, 2012, komentář k § 1159, s. 500., komentář k § 2236, s. 850 a násl.

⁴⁰ „Skutečnost, že pronajatý prostor není určen k bydlení, nemůže být na újmu nájemci.“

Stejně tak jako vymezení pojmu věci, tj. toho, co může být předmětem občanskoprávních práv a povinností, je i neméně důležité vymezení věcí, které reálně v běžném životě vnímáme jako věci, ale *de iure* budou z této kategorie vyloučeny. V zásadě můžeme rozlišovat dvojí omezení.

V prvním případě mluvíme o úplném vyloučení věcí z právního obchodu, ve druhém jenom o částečném. Některé věci mohou být vyňaty z přirozených důvodů, jiné na základě ustanovení zákona.⁴¹ Podle Randy spadají všechny věci, které člověk nemůže podrobit pod ty, které jsou vyloučeny z přirozených důvodů. Jsou jimi vzduch, plynoucí vody nebo moře. Tyto věci označuje jako *res omnium communes* známé již římskému právu. Zároveň dovozuje, že vzhledem k možnosti si podrobit jejich části, je třeba tyto věci řadit k tzv. věcem bez pána (*res nullius*).⁴² *Ex lege* vyloučení věci z právního obchodu musí předpokládat ustanovení nějakého zvláštního zákona, tj. jiného než obč. zák. Dispozice je vyloučena u drog nebo omamných látek,⁴³ omezená je například u nebezpečných zvířat, střelných zbraní, střeliva aj., kde je nabytí obvykle vázáno na splnění určitých zákonných podmínek nebo vydání povolení. Omezená dispozice se může také vztahovat na vyjmenované osoby.⁴⁴ Důvody mohou být různé. Někdy vycházejí přímo z povahy věci, která je s to ohrožovat veřejné zdraví, lidské životy, nezletilé nebo se může jednat o náboženské, etické nebo jiné příčiny.⁴⁵ Důsledkem toho je úplné nebo částečné vyloučení možnosti nabytí k těmto věcem vlastnické právo a začlenit je do své soukromé majetkové sféry.

Jak jsme si uvedli, na jedné straně můžeme mít věci zcela vyloučené ze soukromoprávního obchodu. Na druhé straně máme omezenou dispozici, kdy vlastníkem sice může být stát, územní samosprávný celek nebo jiný veřejnoprávní subjekt, avšak soukromá práva osob budou ve vztahu k takové věci vyloučena. Za zmínku stojí i povaha povrchových a podzemních vod, které

---

⁴¹ FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 197.

⁴² RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Podle vydání VI. redigovaného Adv. Drem Vojtěchem Kasandou, Praha: ASPI, 2008, s. 1., s. 11.

⁴³ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 09. 12. 2009, sp. zn. 3 Tdo 785/2009 nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 08. 2010, sp. zn. 7 Tdo 796/2010.

⁴⁴ DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 380.

⁴⁵ ŠVESTKA, J., SPAČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 584.

jsou vyloučeny z předmětu vlastnického práva. Nejsou ani součástí ani příslušenstvím pozemku, na němž nebo pod nímž se vyskytují (§ 3 odst. 1 zákona č. 254/2001 Sb. vodní zákon). V této otázce dokonce Nejvyšší soud dovodil, že ani stát není jejich vlastníkem.⁴⁶ Stejně tomu tak je i u jeskyně, která není součástí pozemku a nelze ji vlastnit.⁴⁷

Můžeme uzavřít, že v právu se mj. rozdělují věci na ty, které mohou být předmětem právního obchodu (*res in commercio*) a ty, které jsou z něj vyloučeny (*res extra commercium*). Ze zásady legální licence a jejích důsledků se můžeme řídit pravidlem, že každá věc je *in commercio*, pokud právní řád nestanoví jinak. Na druhé straně nelze než souhlasit se Sedláčkem, který si uvědomoval, že neexistují absolutní *res extra commercium*. Jak uvádí, v takovém případě by se jednalo o *contradictio in adjecto*, jelikož by se už vůbec nemohlo mluvit o věci. Podle něho máme relativní extrakomercialitu, při které dochází k většímu nebo menšímu vynětí věci z právního obchodu a v každém konkrétním právním předpise je zapotřebí posoudit, které osoby mohou být subjektem určitého práva k věci, resp. zda věc může být předmětem věcných či obligačních práv.⁴⁸

2 Pojetí věci v obč. zák. a jeho východiska

2.1 Ideová východiska obč. zák.

Dříve než se dostaneme k úpravě věci v právním smyslu v obč. zák., je vhodné alespoň ve zkratce nastínit východiska a ideové zdroje, ze kterých tento kodex vycházel. Bude nám to sloužit pro lepší pochopení koncepce věci a jiných souvislostí v dalších částech této práce.

---

⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 04. 06. 2008, sp. zn. 22 Cdo 1244/2007.

⁴⁷ FIALA, J., KINDL, M. et al. *Občanský zákoník. Komentář. I. Díl. 1.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 346.

⁴⁸ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, II.*, Praha: V. Linhart, 1935, s. 15-16.

Jako jeden z hlavních programových cílů, ze kterých se vycházelo v době přípravy obč. zák. byla jeho diskontinuita vůči „socialistickému“ obč. zák. č. 141/1950 Sb. a obč. zák. č. 40/1964 Sb.⁴⁹ Přitom se deklarovala snaha vycházet z úpravy moderních kontinentálních kodexů stojících na tradici středoevropského myšlení. Touto tradicí se mělo samozřejmě na mysli římské právo, které je více nebo méně promítnuto do všech evropských soukromoprávních kodifikací. Základním ideovým zdrojem se měl stát vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937.⁵⁰ Jak již bylo zmíněno, tato osnova byla určitou modernizační revizí Všeobecného občanského zákoníku silně inspirovaného přirozenoprávní teorií. S ohledem na daná východiska a inspirační zdroje, kdy obč. zák. některé instituty a ustanovení opisuje, je na místě zdůraznit, že nejen pro tuto práci, nýbrž i pro celou budoucí právní teorii a praxi jsou opět aktuální odborné publikace a judikatura vztahující se zejména k vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937 a Všeobecnému občanskému zákoníku.

Jak uvádí důvodová zpráva, hlavními důvody, proč se přistoupilo k širokému pojetí věcí, byly praktické potřeby reflektující vývoj doby. Proto se mezi věci zahrnuly i nehmotné statky (např. předměty duševního a průmyslového vlastnictví, zaknihované cenné papíry, investiční nástroje nebo i pohledávky). Přitom se důvodová zpráva odvolávala na dosavadní nesoulad s čl. 11 odst. 1 Listiny, ve kterém se zaručuje každému právo vlastnit majetek. Pod tento článek samozřejmě spadají i nehmotné statky. Dále se odkazovalo na mezinárodní smlouvy na ochranu vlastnictví a řadu nadnárodních úprav, které pod věcmi ve smyslu práva rozumí právě nehmotné statky včetně pohledávek.⁵¹

Nicméně, je nutné si uvědomit, že opsané ustanovení z ABGB vznikalo za naprosto jiných společenských poměrů. Jeho hlavním cílem bylo především oddělit člověka od věci. Byla to reakce na zrušení nevolnictví. Autoři zákona

---

⁴⁹ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 48.

⁵⁰ ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Linde Praha a.s., 2001, s. 117.

⁵¹ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, komentář k § 1159, s. 500., komentář k § 2236, s. 224.

nám ve své podstatě poskytli bezmeznou definici věci v právním smyslu. Nevolnictví bylo dávno zrušeno a není pro nás aktuální záležitosti. Také proto pozdější kodifikace (např. BGB) toto přirozenoprávní pojetí nepřevzaly a vycházely z užší definice omezené na hmotné předměty.⁵² Jak už jsme si uvedli, i Všeobecný občanský zákoník nebyl důsledný v daném vymezení věci a na mnoha místech rozuměl věcmi pouze hmotné předměty. Ve výsledku se dostáváme do situace, kdy máme bezbřehou definici věci v právním smyslu a neznáme její přesný obsah. Můžeme si dokola pokládat otázku, které všechny statky bychom mohli pod ní zařadit. Odpovíme si nejspíše, že všechno, co je odlišné od osoby a slouží potřebě lidí. Jestli to můžeme brát jako relevantní odpověď by si měl každý posoudit sám. Dle našeho mínění nikoliv. Tento koncept, jak si uvedeme dále, byl dlouho před přijetím obč. zák. předmětem neutuchajících diskuzí a polemik. Našel si nejen své zastánce, ale hlavně početné řady odpůrců.

2.2 Pojem „věc“

Obč. zák. stanoví v § 489, že *věcí v právním smyslu je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí*. Tato definice se shoduje s tím, jak věci pojímal Všeobecný občanský zákoník. Z definice jednak vyčteme znak negativní, kdy jde o něco, co je rozdílné od osoby a znak pozitivní říkající, že se jedná o předmět, který má sloužit potřebě lidí. Ze služby člověku si dovodíme, že daná věc musí být ovladatelná člověkem, aby mu mohla sloužit. Zároveň z ní musí plynout určitý užitek. Jak uvádí komentářová literatura, tyto statky musí být předmětem dostupným lidskému panství. Tekoucí voda, vzduch, sluneční světlo, plynoucí mraky nejsou věcmi v právním smyslu a lze je považovat za *res omnium communes*.⁵³

Pojetí věci je rovněž dáno vztahem člověka k ní a k jeho potřebám a od věci se odvíjí i lidská existence. Na jedné straně si můžeme uvést jako základní

---

⁵² LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekodifikaci. Věci v právním smyslu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013, s. 10.

⁵³ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a V Podkarpatské Rusi, II.*, Praha: V. Linhart, 1935, pozn. 5, s. 7.

potřebu ošacení kusem látky, v jiném případě půjde o luxusní kostým šitý na míru. Vždy se to bude odrážet od osobních potřeb člověka a době, ve které žijeme, k pochopení znaku služby, jenž je imanentním znakem věci v právním smyslu.

Vlastnost věci sloužit nelpí na věci samé, ale až samotný vlastník jako autorizovaná osoba určuje, k jakému účelu daný předmět má sloužit. Právě on je povolán k tomu určit individualitu věci. V praxi proto musíme rozlišovat *res commercii* (např. kus hmotné přírody) a *res iuris*, která existuje, pokud vlastník kus hmotné přírody užije ke své potřebě.⁵⁴ K definičním znakům věci přirozeně řadíme i majetkovou hodnotu. To, že nám věci slouží a uspokojují naše potřeby, ať už jsou jakékoliv, vypovídá o hodnotě (ceně) věci, kterou jí přisuzujeme. Tato hodnota je spjata se samotnou věcí. V případě její absence bychom už nemohli mluvit o *res iuris*. I obč. zák. č. 141/1950 Sb. u definice věci stanovil, že jejím pojmovým znakem je majetková povaha. Sedláček správně vnímal hodnotu nejenom jako věc, kterou někdo má, ale i budoucí očekávání této hodnoty spjatou s povinností druhého mi ji dodat, čímž měl na mysli pohledávku.⁵⁵

Můžeme shrnout, že mezi základní definiční znaky věci v právním smyslu kromě její ovladatelnosti, užitečnosti a majetkové hodnoty bychom mohli řadit i její individualitu a z ní plynoucí i požadavek samostatné existence věci, tj. nebýt např. pouze součástí jiné věci.

2.3 Věci nehmotné

2.3.1 Stav před účinností obč. zák.

Ještě před účinností obč. zák. pracoval náš právní řád s nehmotnými statky (věcmi). Jako příklad si můžeme uvést právní úpravu podniku (*rerum universitatis*) v zákoně č. 511/1991 Sb., obchodní zákoník, která zmiňovala vedle složky hmotné i tu nehmotnou, která častokrát mohla mít daleko větší cenu

---

⁵⁴ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, II.*, Praha: V. Linhart, 1935, pozn. 5, s. 8.

⁵⁵ SEDLÁČEK, J. *Občanské právo československé. Všeobecné nauky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 204.

než složka hmotná. Ostatně i samotný § 153 odst. 1 obč. zák. č. 40/1964 Sb. uváděl předmět průmyslového vlastnictví jako možnou zástavu. I teorie stejně jako praxe běžně pracovala s pojmy duševního nebo průmyslového vlastnictví. Na nadnárodní úrovni můžeme najít v čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv EU, mající stejnou právní sílu jako smlouva o EU a smlouva o fungování EU, ustanovení o tom, že duševní vlastnictví je chráněno.⁵⁶ Pokud se mluví o vlastnictví, musí jít zákonitě i řeč o věci v právním smyslu, která je s tímto pojmem bytostně spjatá.

Na těchto pár příkladech jsme si demonstrovali nekonzistentnost právního řádu, který tady byl do účinnosti obč. zák. Bezpochyby bychom mohli najít i další příklady. V tomto směru můžeme vidět určitou inklinaci k pojetí nehmotných statků jako věcí v právním smyslu.

2.3.2 Vymezení vlastnického práva

Jelikož z podstaty věcí v právním smyslu plyne, že se jich týkají věcná práva a jedním ze základních věcných práv je právo vlastnické, které hraje snad nejdůležitější roli v hospodářském styku, je vhodné pro účely této práce si alespoň okrajově nastínit tento institut se zaměřením se na jeho předmět a dát ho do konkrétních souvislostí s obč. zák.

Vlastnické právo je garantováno Listinou, kde v čl. 11 odst. 1 je zaručeno právo každému vlastnit majetek. Tento článek sice neprohlašuje vlastnické právo za základní lidské právo, ale právo být vlastníkem. Pojem „vlastnictví“ a „vlastnické právo“ se používal *promiscue*. Pokud jsme si uvedli Listinu, tak v ní zmíněný čl. 11 odst. 4 používá výraz „vlastnické právo“, zatímco v odst. 2 a 3 téhož článku najdeme „vlastnictví“. Obdobně tomu bylo i v obč. zák. č. 40/1964 Sb., kde v nadpisu § 123 bylo uvedeno „vlastnické právo“ a hned na to se mluví o předmětu „vlastnictví“. Podle důvodové zprávy si obč. zák. klade za cíl důsledné odlišování těchto pojmů.

---

⁵⁶ Dostupné na <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303CS.01000101.htm>.

V § 1011 obč. zák. se dočteme, že vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné, je jeho vlastnictvím. Dané ustanovení nám představuje objektivní vymezení vlastnického práva, tj. co je předmětem vlastnického práva. Co jim v zásadě může být. V podstatě kopíruje § 353 ABGB.⁵⁷ V tomto případě si žádá dát do korelace ustanovení § 495 obč. zák., kde se hovoří o tom, že všechno, co patří osobě, tvoří její majetek. Pokud se podíváme na obsah obou ustanovení, tak dojdeme k závěru, že si jsou velice blízká, až obsahově totožná. První z nich mluví o souhrnu hmotných a nehmotných věcí, který označuje jako vlastnictví. Druhé o všem, co patří osobě, což jsou věci hmotné i nehmotné. To označuje za její majetek. Můžeme se domnívat, že vlastnictví (jako předmětu vlastnického práva) odpovídá legální definice majetku, přičemž zákon definoval obojí na různých místech.

Před účinností obč. zák. chybělo zákonné vymezení pojmů majetek a jmění. Následkem toho bylo, že se někdy rozlišoval majetek v užším a širším smyslu. V širším smyslu se do majetku zahrnovaly i pasiva.⁵⁸ Dnes se podle důvodové zprávy do majetku budou zahrnovat věci, práva a jiné majetkové hodnoty náležející téže osobě, které ve svém souhrnu budou odpovídat jejím aktivům. Oproti tomu do jmění budou spadat i pasiva (dluhy).⁵⁹

Na samotné vymezení pojmu vlastnictví nebo vlastnického práva se nahlíželo různě. Římské právo vůbec nepovažovalo za důležité vymezení tohoto pojmu. Tím stěžejním bylo, jaká ochrana je tomuto právu poskytována. Teoretické úvahy o podstatě vlastnického práva nebyly pro Římany podstatné.⁶⁰ Pojímat vlastnické právo můžeme v zásadě dvojím způsobem. Římské právo ho vymezovalo jako soubor dílčích oprávnění věc držet (*ius possidendi*), užívat (*ius utendi*), požívat (*ius fruendi*) a jako důsledek mocenského vztahu k věci ji mohl vlastník také zničit (*ius abutendi*). Odpovídalo to možností, jak mohl vlastník na věc působit. Druhé pojetí zastávalo koncepci vlastnického práva jako

---

⁵⁷ *Vše, co někomu náleží, všechny jeho hmotné a nehmotné věci, služí jeho vlastnictví.* In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, II.*, Praha: V. Linhart, 1935, pozn. 5, s. 196.

⁵⁸ DVORÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. 5. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 240

⁵⁹ To ostatně deklaruje i § 495 obč. zák.

⁶⁰ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo.* C. H. Beck, 1995, s. 153.

absolutního právního panství člověka nad věcí. Je třeba si uvědomit, že vlastnické právo je velice obtížné definovat a různá pojetí se mění s vývojem společnosti. Obč. zák. tuto skutečnost bere v potaz a vlastnické právo nedefinuje, ale pouze popisuje jeho předmět, kdy ho definuje v objektivním smyslu (§ 1011) a zároveň se uchyluje k definici obsahu vlastnického práva jako pojetí v subjektivním smyslu (§ 1012).

Hlavní otázkou, na kterou se vždy snažila odpovědět právní věda v souvislosti s vlastnickým právem je, čeho se může týkat. V právní teorii se v zásadě vyvinuly dva koncepty vycházející ze širokého a úzkého pojetí. Důvodová zpráva přičítá pojetí pouze hmotných věcí, jako výlučném předmětu vlastnického práva, německé pandektistice a vlivu Randy a Ungera, kteří se klonili k úzkému pojetí vlastnického práva.⁶¹ To, jak uvádí dále, se projevilo i v Německém občanském zákoníku, který rozlišuje mezi vlastnictvím, jehož předmětem mohou být jenom hmotné věci a majetkem (majetností).⁶² Podle důvodové zprávy má obč. zák. opustit tuto terminologickou scholastiku, neboť není obsahový rozdíl mezi tím, zda je věc v majetku nebo ve vlastnictví.⁶³

Obč. zák. vychází ze širokého pojetí vlastnictví. Zahrnuje pod něj i nehmotné předměty. Nemůžeme vytýkat autorům zákona, že se přiklonili k této koncepci. Zákon může za předmět vlastnického práva prohlásit cokoliv. Tím podstatným je, zda nehmotným věcem bude vyhovovat aplikace ustanovení o vlastnickém právu a to především s ohledem na jejich nabývání a ochranu. Z úzkého pojetí vlastnického práva vycházelo tradiční rozlišování na práva věcná a obligační. Věcná práva se tradičně posuzují jako absolutní majetková práva působící *erga omnes*. Stejně tak je daný jejich *numerus clausus* a z toho vyplývající kogentnost ustanovení jich se týkající. Vedle toho závazky z obecného hlediska stojí na zásadě dispozitivity a s ní související možnosti uzavírání inominátních kontraktů. Nepůsobí vůči všem, ale zavazují toliko strany obligačního vztahu *inter partes*. S daným rozlišováním souvisejí i jiné

---

⁶¹ Důvodová zpráva k obč. zák. k § 1011.

⁶² ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 437-438.

⁶³ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 438.

rozdíly s nimi spojené, jako jejich nabývání, promlčení, ochrana, vydržení atd. Prohlášením nehmotných věcí předmětem vlastnického práva se toto tradiční dělení se všemi svými důsledky nabourává a stírá se rozdíl mezi právy věcnými a obligačními.

Římské právo i některá naše starší literatura vztahující se k Všeobecnému občanskému zákoníku a k vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937 se přikláněly k názoru, že předmětem vlastnického práva mohou být jenom věci hmotné nehledě na to, že dikce zákona tomu neodpovídala.⁶⁴ Sedláček na to uváděl, že tento výklad doslova odporuje zákonu a vlivem toho se některá ustanovení stávají těžce srozumitelnými. Tímto odkazoval na Všeobecný občanský zákoník a široké pojetí věci.⁶⁵ I soudobá rakouská nauka se někdy přiklání k věcem hmotným jako hlavnímu předmětu věcných práv.⁶⁶

2.3.3 Úskalí, východiska a přístupy v souvislosti s nehmotnými věcmi

Jak už jsme si uvedli, právní stav do účinnosti obč. zák. vycházel z premisy, že jenom hmotné věci mohou být předmětem vlastnického práva. Nyní obč. zák. rozumí pod nehmotnými věcmi i práva, pokud to ovšem jejich povaha připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty (§ 496 odst. 2). Všeobecný občanský zákoník hmotné věci definoval jako ty, které lze vnímat smyslu, jinak byli nehmotnými. Přitom uváděl jako příklady právo lovu ryb a zvěře, které zařazoval pod nehmotné věci. Zahrnoval sem i jiná možná práva. Komentářová literatura v období první republiky rozuměla pod těmito jinými právy všechna možná práva vůbec. Jak uvádí, spadalo sem právo patentní, autorské a jiná práva mající povahu práv. Jednalo se o klientelu, obchodní jméno, obchodní tajemství

---

⁶⁴ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. C. H. Beck, 1995, s. 153; RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Podle vydání VI. redigovaného Adv. Drem Vojtěchem Kasandou, Praha: ASPI, 2008, s. 1., s. 10; KRČMÁŘ, J. *Právo občanské. Díl II. Práva věcná*. Praha, 1930, s. 136.

⁶⁵ SEDLÁČEK, J. *Vlastnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 18.

⁶⁶ KOZIOL, H., BYDLINSKI, P., BOLLENBERGER, R. *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch. Kommentar*. Wien: Springer, 2011, s. 267. In: SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. III. Věcná práva (§ 976-1474). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 134.

nebo i organizaci podniku.⁶⁷ Jak je vidět, i dnes mají tyto statky svoji významnou, ne-li ještě významnější, majetkovou hodnotu a starší právní prameny se stávají opět aktuálními a v mnohém nápomocnými.

Nyní přistupme ke koncepci věci v právním smyslu a názorovým proudům, které kulminovaly s blížícím se přijetím obč. zák.

Ještě před přijetím obč. zák. pulsovaly v odborné veřejnosti různé názory na plánované pojetí věci v širším smyslu. J. Spáčil si pojetí věci v užším smyslu, ke kterému se přiklonil obč. zák. č. 141/1950 Sb. a následně i obč. zák. č. 40/1964 Sb., vysvětloval jako vyvrcholení trendu, který byl v předválečné a starší právní vědě, ale i v povědomí veřejnosti, hluboce zakořeněn. Naopak, jak uvádí, v té době se poněkud uměle jevilo široké pojetí věci ve Všeobecném občanském zákoníku. Podle něho to byly právě tyto důvody, proč došlo k odklonu od širokého pojetí a ne vlivem sovětského práva. Domnívá se, že přistoupit ke koncepci širokého pojetí věci by se mělo jenom tehdy, pokud by k tomu vedla silná praktická potřeba.⁶⁸ Rovněž P. Havlan uváděl, že nelze koncepci věci jako hmotných předmětů posuzovat *a priori* jako teoreticky nesprávnou. Právě ta se podle něho jeví jako převládající v české doktríně a právní praxi. Autor zastával názor, že její zachování by nemohlo být k tíži, spíše naopak. Navrhoval zachovat koncepci vlastnictví k věcem hmotným. Pokud by tomu tak nebylo, jak dodával, jednalo by se o bezbřehý a syntetický institut vlastnického práva.⁶⁹

Mezi hlavní kritiky nového konceptu patřili rovněž J. Švestka a S. Stuna. Ti vycházeli z hlavní premisy, že právní úprava by si měla zachovat jednoduchost a srozumitelnost a neměla by být v rozporu s běžným chápáním věci v rámci neodborné veřejnosti, která je především hlavním adresátem právních norem.⁷⁰ Jak uváděli, pojetí pohledávky jako věci bude obtížně uchopitelné pro řadové recipienty právních norem. Autoři před přijetím obč. zák.

---

⁶⁷ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a V Podkarpatské Rusi, II.*, Praha: V. Linhart, 1935, pozn. 5, s. 24.

⁶⁸ SPÁČIL, J. Současné problémy vlastnického práva. *Právní rozhledy*, 2006, č. 2, s. 65 a násl.

⁶⁹ HAVLAN, P. *Veřejné vlastnictví v právu a společnosti*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 17.

⁷⁰ ŠVESTKA, J. STUNA, S. Nad novým občanským zákoníkem. *Právní rozhledy*, 2011, č. 10, s. 366.

neviděli jako žádoucí stírání rozdílů mezi právy věcnými a obligačními. Domnívali se, že ve výsledku se i nadále bude muset rozlišovat vlastnictví k věcem hmotným a nehmotným. Rovněž konstatovali, že není důvodem pro přijetí širokého pojetí věci fakt, že ABGB platil na našem území do konce roku 1950. Podle nich nová koncepce přinese nejasnosti a pochybnosti, zpomalí proces prosazování a vymáhání práva a nabourá právní jistotu jako jeden ze základních pilířů právního státu.⁷¹

Oproti těmto věcným připomínkám se důrazně postavil hlavní redaktor obč. zák. K. Eliáš. Ten výmluvně argumentuje okolnostmi moderní doby. Autor uváděl, že v současné době častokrát hlavní základ bohatství představují investiční nástroje, pohledávky, patenty, licence nebo informace a autorská díla, s čímž nelze nesouhlasit.⁷² Kritizoval pojetí rozdělování vlastnictví a majetku. Do účinnosti obč. zák. jsme měli situaci, že ten kdo měl akcií byl jejím vlastníkem, ale podíl ve spol. s r.o. se nacházel v majetku osoby. Rovněž v souvislosti s právy k nehmotným statkům byla ochranná známka ve vlastnictví a topografie polovodičových výrobků v majetku. S odkazem na zmíněné případy K. Eliáš dovozoval nekoncepčnost a nesystematičnost pojmání věci v právním smyslu.⁷³ Autor si pokládá otázku, v čem je rozdíl mezi vlastnictvím hmotné a nehmotné věci. Dochází k závěru, že obsah práva je stejný, liší se však jenom předmětem.⁷⁴ Podobné stanovisko, které se týkalo především průmyslového a duševního vlastnictví zaujal I. Telec, kdy kritizoval dřívější rozpornost právního řádu a přiklonil se k širokému pojetí věci.⁷⁵ Je na místě zmínit i judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. Ta vychází z toho, že mezi vlastníkem a majitelem nevidí rozdíl.⁷⁶ Tímto nerozlišuje mezi majetkem a vlastnictvím a

---

⁷¹ ŠVESTKA, J., STUNA, S. Nad novým občanským zákoníkem. *Právní rozhledy*, 2011, č. 10, s. 366 a násl.

⁷² ELIÁŠ, K. Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (Také o abstrakci v juristickém myšlení). *Právní rozhledy*, 2011, č. 11, s. 410 a násl.

⁷³ ELIÁŠ, K. Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (Také o abstrakci v juristickém myšlení). *Právní rozhledy*, 2011, č. 11, s. 410 a násl.

⁷⁴ ELIÁŠ, K. Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (Také o abstrakci v juristickém myšlení). *Právní rozhledy*, 2011, č. 11, s. 411.

⁷⁵ TELEC, I. Duševní vlastnictví a jeho vliv na věc v právním smyslu. *Právní rozhledy*, 2011, č. 12, s. 444 a násl.

⁷⁶ DVORÁK, T. *Vlastnictví bytů a nebytových prostor*. Praha: ASPI, a. s., 2007, s. 47.

poskytuje ochranu i nehmotnému majetku podle Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.⁷⁷

Uvedli jsme si, že ještě před účinností obč. zák. se z řad odborné veřejnosti ozývaly kritické hlasy volající k ponechání koncepce spočívající na zažitém úzkém pojetí věcí, nicméně nepřesvědčilo to autory obč. zák. natolik, aby se odklonili od svých hlavních inspiračních zdrojů, které obsahovaly staronové široké pojetí věcí.

2.3.4 Pohledávka jako věc a její ochrana

Můžeme se domnívat, že nejběžnějším právem, které se bude jako předmět občanskoprávních práv a povinností vyskytovat v praxi, bude z její povahy typicky pohledávka. Jelikož dluh spolu s pohledávkou tvoří závazek, tak i on bude předmětem právních poměrů. Nejenom však pohledávky a dluhy, ale i ostatní práva, pokud to ale jejich povaha bude připouštět, se budou považovat za věci v právním smyslu.⁷⁸ Obč. zák. stejně jako obč. zák. č. 40/1964 Sb. zakotvuje s mírnými odlišnostmi v názvosloví instituty převzetí dluhu nebo přistoupení k dluhu (§ 1888 a násl.). K definičním znakům těchto práv a povinností se bude vázat jejich majetková povaha a zpravidla i jejich převoditelnost. Důvodová zpráva uvádí, že věci v právním smyslu je to, čeho se mohou týkat subjektivní majetková práva, především právo vlastnické.⁷⁹ Právem na jméno nebo právem na osobní čest nelze disponovat. Taková práva nemohou být předmětem občanskoprávních práv a povinností s ohledem na jejich osobnostní povahu.⁸⁰ Bude se jednat především o práva, z jejichž povahy nebude možný trvalý nebo opakovatelný výkon.

---

⁷⁷ Dostupné na <http://www.nssoud.cz/historie/umluva.pdf>.

⁷⁸ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 8.

⁷⁹ Důvodová zpráva k obč. zák. k § 489-493. Dostupná na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/texty-zakonu/>

⁸⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1172.

Zastánci pojetí věcí jako hmotných předmětů se v souvislosti s pohledávkou odvolávají na Randu. Randa uváděl: „*Mluví-li se o vlastnictví k právům, jest to buď tautologie buď právníká nemožnost.*“ Dále Randa konstatuje: „*Vlastnictví k právům jest obojetná fráze. Pravíme-li, že jest kdo vlastníkem služebnosti neb pohledávání, chceme toliko říci, že mu právo služebnosti nebo pohledávání náleží.*“⁸¹ Tento názor byl ovlivněn tím, že Randa vycházel z úzkého pojetí věcí v právním smyslu. Můžeme se domnívat, že by snad i dnes, bez ohledu na vývoj společnosti a právní vědy, Randa důsledně hájil koncepci úzkého pojetí věcí, jak tomu bylo i v minulosti.

S pohledávkou bezesporu můžeme omezeně pracovat jako s hmotnou věcí. Užívat jí, brát z ní plody (úroky) nebo s ní jinak nakládat (postoupit, zastavit). Není však pochyb o tom, že pohledávka má určitá specifika. Pokud ji budeme chtít převést na druhého, nepoužijeme kupní smlouvu, ale institut postoupení pohledávky (§ 1879). Věřitel, nikoliv vlastník, ji nepostoupí kupujícímu, ale postupníkovi. Rovněž s ní nemůžeme libovolně disponovat. Jelikož se jedná o závazek, nelze ji měnit bez souhlasu stran. Vyplývá to z její povahy a zavedeného způsobu jejího převodu a jiného nakládání, které se v průběhu právního vývoje osvědčily a jsou jí vlastní. Mimo to nebudou možná některá právní jednání, která by u věcí hmotných byla přípustná (např. nájem pohledávky). Otázce povahy pohledávky jako věci se věnovala i některá soudní rozhodnutí. Dokonce Nejvyšší soud dospěl k závěru, že pohledávka není věcí v právním smyslu, nýbrž právem, takže ji nelze s úspěchem vymáhat žalobou na vydání věci. Mj. uvedl, že se na pohledávku vztahuje promlčení na rozdíl od hmotných věcí.⁸² To, že se pohledávka promlčuje, je sice pravda, ale i pokud bude pohledávka promlčena, stále bude majetkem (ve vlastnictví) dotčené osoby a bude mít povahu věci. Skutečnost, že s promlčením budeme mít naturální pohledávku, není důvodem jejího vyloučení z množiny věcí v právním smyslu.

Pokud mluvíme o pohledávce, zákonitě bychom se měli zmínit i o způsobech její ochrany. Jelikož se jedná o věc, bude předmětem vlastnictví.

---

⁸¹ RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Podle vydání VI. redigovaného Adv. Drem Vojtěchem Kasandou, Praha: ASPI, 2008, s. 22.

⁸² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 09. 2001, sp. zn. 29 Cdo 2077/2000.

Vlastnické právo vedle pozitivní stránky má i stránku negativní. Zatímco negativní stránka spočívá ve vyloučení jiných osob do něho zasahujících, ta pozitivní představuje možnost vlastníka nakládat s věcí podle své vůle. Pojdme se nyní podívat na vlastnické žaloby příznačné pro hmotné věci a vůbec jejich možnou aplikaci na pohledávky.

Sedláček uváděl, že mezi věřitelem a dlužníkem vzniká pouze vztah obligační, kterým se řídí i jejich vzájemná práva a povinnosti (vznik, zánik pohledávky). Z toho dovozoval i žalobní legitimaci (obligační žalobu) věřitele pouze vůči dlužníkovi na její splnění. Tím, že pohledávka je i věřitelovým majetkem má proti zásahu třetích osob k dispozici vlastnickou žalobou. Dále, podle Sedláčka, samotný vztah věřitele k třetím osobám je podmíněn vlastnictvím pohledávky. Věřitel má podle Sedláčka pohledávku, pokud je dlužník povinen plnit. Tím měl pravděpodobně na mysli její splatnost. To, zda je dlužník povinen plnit, se odvíjí od ustanovení obligačního práva.⁸³ Proto se podle něj pohledávka spravuje jak právem obligačním, tak i právem věcným.⁸⁴ S tímto pojetím se ztotožňuje i K. Eliáš.⁸⁵

Nyní se zaměříme na jednotlivé vlastnické žaloby. Reivindikační žaloba spočívá v nároku vlastníka na vydání věci proti osobě, která ji neprávem zadržuje (§ 1040). Z povahy práv, resp. pohledávek vyplývá, že se jich reivindikační žaloba týkat nebude, jelikož jako taková směřuje vůči věcem hmotným. Těžko si dokážeme představit, že nám někdo zadržuje pohledávku a tím narušuje stav faktický od stavu právního. Oproti tomu žaloba negatorní směřuje proti zásahům třetích osob do vlastnického práva, které ruší jinak než tím, že věc zadržují, by snad připadala v úvahu (§ 1042). I E. Tilsch uvádí, že vlastníkovu pohledávky přísluší excindační žaloba a *actio negatoria*.⁸⁶

V praxi bychom se mohli setkat s různými případy, kdy třetí osoby zasahují do splatné pohledávky patřící do vlastnictví věřitele. Představme si

---

⁸³ SEDLÁČEK, J. *Vlastnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 18-19.

⁸⁴ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a V Podkarpatské Rusi, II.*, Praha: V. Linhart, 1935, pozn. 5, s. 210.

⁸⁵ ELIÁŠ, K. Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (Také o abstrakci v juristickém myšlení). *Právní Rozhledy*, 2011, č. 11, s. 411.

⁸⁶ TILSCH, E. *Občanské právo. Část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 98.

obligační vztah, kdy věřitel zaplatí za dodávku pěti nákladních aut písku, které jsou nezbytné k tomu, aby pokračoval ve výstavbě obytných domů. Dlužník, jako povinný dodat náklad, tuto povinnost splnit nemůže, jelikož jeho pracovníci vyhlásili stávkou a odmítají dále plnit pracovní úkoly. Tímto se dostane do prodlení. Prodlení bude spadat podle výše uvedené konstrukce do obligačního vztahu panujícím pouze mezi věřitelem a dlužníkem. Věřitel, v jehož vlastnictví se nachází splatná pohledávka, by ale také mohl podat ať už na oprávněně či neoprávněně stávkující pracovníky negatorní žalobu s cílem, aby se zdrželi svého jednání a plnili své pracovní úkoly v souvislosti se zásahem do jeho vlastnictví. Tímto bychom se dostali do věcněprávního vztahu. Negatorní žalobou by se věřitel domáhal zdržení se stavu nečinnosti. Je otázkou, zda k tomuto kroku věřitel vůbec přistoupí a zda může požadovat v podstatě činnost třetích osob. Záviselo by především na rychlosti a efektivnosti vyřízení takové žaloby. Nabízí se rovněž otázka, jak by soudy donutili v našem případě dělníky, aby nezasahovali do vlastnictví věřitele. A můžeme si vůbec domýšlet, že věřitel je oprávněn uplatňovat negatorní žalobu vůči jednání třetích osob a požadovat nerušení jeho vlastnictví a požadovat jejich aktivní činnost? Z podstaty negatorní žaloby tomu tak je, ale je jasné, že pohledávka se nebude chovat stejně jako věc hmotná. Dojdeme nejspíše k závěru, že v takovém případě negatorní žaloba nebude právně vymahatelná a ve výsledku i možná. Můžeme si ale představit situaci, kdy banka dlužníka bude bezdůvodně odmítat připsat určitou sumu peněz na účet naší banky a následně i na náš účet. Bude nám tedy znemožněna dispozice s penězi, které jsou v podstatě pohledávkou vůči dlužníkovi. V takovém případě by snad negatorní žaloba připadala v úvahu.

Z dikce obč. zák. se vlastník pomocí zápůrčí žaloby může domáhat ochrany proti každému, kdo neprávem zasahuje do jeho vlastnického práva. Takovou osobou může být i dlužník, nejenom třetí osoby. Podle Sedláčka a K. Eliáše se však tento vztah řídí poměrem obligačním a s ním i souvisejícími prostředky ochrany a vlastnická žaloba by měla směřovat pouze vůči třetím osobám. Co se týče ochrany domnělého vlastnického práva pomocí *actio Publiciana in rem* pravděpodobně dospějeme k závěru, že stejně jako u

reivindikační žaloby, kdy se jedná o zadržení věcí, nebude možná aplikace této žaloby na nehmotné věci.

Jak je vidno, konstrukce pohledávky jako věci v právním smyslu s sebou přináší otázky, na které nejsou jednoznačné odpovědi, a ze samotné povahy práv je zřejmá jejich odlišnost od věcí hmotných. Je zřejmé, že práva se nebudou chovat stejně jako věci hmotné a nebude na ně vyhovující plná aplikace obecně platných ustanovení o věcných právech.

Ve výsledku se dostáváme do určité dichotomie, kdy případ od případu se bude muset posuzovat odlišně, a v konečném důsledku budeme muset určit, která ustanovení týkající se vlastnického práva je možné aplikovat na práva včetně pohledávek a která nikoliv. Takovým v podstatě alibistickým ustanovením se jeví § 979, který stanoví, že ustanovení o věcných právech *se použijí na věci hmotné i nehmotné, na práva však jen potud, připouští-li to jejich povaha a neplyne-li ze zákona něco jiného*. To jenom odkazuje na skutečnost, že se budou muset posuzovat různé případy jednotlivě a ne vždy se dojde ke stejnému závěru.

Rovněž se nám nabízí otázka, zda lze nabýt pohledávku od neoprávněného. Důvodová zpráva mluví výslovně o věcech. Ze širokého pojetí věcí můžeme soudit, že povaha pohledávky nebude odporovat aplikaci tohoto institutu a nově již bude možné nabýt pohledávku od neoprávněného, avšak při splnění dalších zákonných podmínek.

Zabývali jsme se povahou pohledávky ve vztahu k vlastnickému právu a došli jsme k závěru, že právní úprava vlastnického práva resp. i jiných věcných práv bude plně aplikovatelná pouze na věci hmotné. Mělo by smysl zůstat u širokého pojetí věcí, pokud by i na práva, jejichž povaha by to připouštěla, bylo možné užití ustanovení o věcných právech bez rozdílu, zda se jedná o hmotné či nehmotné věci. Můžeme se proto tvářit, že máme jednotnou úpravu vlastnického

práva, na které budeme za každou cenu trvat a přitom to v praxi rozlišovat. S podobnými názory se můžeme setkat i v rámci odborné veřejnosti.⁸⁷

Autoři zákona mohli také samostatně posoudit a stanovit, která věcná práva, jakož to *numerus clausus* se budou vztahovat na konkrétní práva a která nikoliv a přitom by zachovali široké pojetí věcí. Udělat to způsobem *lex specialis* k obecné úpravě. Tímto by se vyřešila stávající situace, kdy nevíme přesně, která konkrétní ustanovení o věcných právech budou aplikovatelná na práva pojímána jako věci. Zákonodárce by mohl posoudit a přímo v zákoně určit, která konkrétní ustanovení by byla aplikovatelná. Tento krok lze považovat jako možnou úpravu *de lege ferenda*.

V úvahu by připadala i možnost vydat se cestou jiných evropských občanských zákoníků. Zde by stala za zmínku úprava ve švýcarském a nizozemském občanském zákoníku, která odděluje úpravu vlastnictví k nemovitým a movitým věcem do zvláštních titulů. Domníváme se však, že by to byl až příliš velký zásah do našeho soukromého práva.

Ve výsledku autoři zákoníku zůstali u obecné formule stanovující pouze možnost přípustnosti aplikace ustanovení o věcných právech, čímž odkázali na praxi, která se s tím bude muset časem vypořádat. Mohla je vést snaha vyhnout se až přílišné kazuističnosti, ale na druhou stranu nám nezbyvá než konstatovat, že stávající úprava není z teoretického a praktického hlediska ideální.

2.4 Věci movité a nemovité

Dělení věcí na movité (*res mobiles*) a nemovité (*res immobiles*) znalo již římské právo. Základem pro toto dělení bylo slovo *movere* (hýbám). Věcmi, kterými šlo pohybovat beze změny jejich podstaty, byly věci movité a ostatní *a contrario* nemovité.⁸⁸ Přitom platilo pro římské právo specifické pravidlo, že pokud dojde k trvalému nebo jenom přechodnému spojení movité věci s nemovitou, považovala se věc nemovitá, např. pozemek, za věc hlavní a

⁸⁷ DOSTALÍK, P., HORÁK, O. Věc v právním smyslu v novém občanském zákoníku z právněhistorické perspektivy. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 1, s. 14-21.

⁸⁸ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. C. H. Beck, 1995, s. 86.

ostatní věci jako její součásti. Povrchu (*superficies*) ustupovala půda. Toto rozdělování se udrželo až do moderní doby. Význam daného rozlišování spočívá v rozdílnostech při vzniku věcných práv, tj. způsobu nabývání vlastnictví, exekučního postihu nebo vydržení aj.

Z daného dělení a zásady *superficies solo cedit* vycházel i Všeobecný občanský zákoník, který netradičně definoval jenom movité věci jako ty, které šlo bez porušení jejich podstaty přenášet z jednoho místa na druhé. Ostatní prohlásil za nemovité. Vyžadovala se jednak přenositelnost a jednak požadavek zachování substance věci.⁸⁹ Obč. zák. č. 40/1964 Sb. opustil superficiální zásadu a omezoval se pouze na definici věcí nemovitých. Těmi podle § 119 odst. 2 byly pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem.

2.4.1 Vymezení nemovitých věcí

Obč. zák. vychází ze zásady, že při definování párových pojmů definuje pouze jeden. Jedná se o pragmatické řešení, jehož smyslem je, aby nenastala situace, kdy některý předmět právního vztahu nebude vyhovovat žádné definici. Pomocí *argumentum a contrario* jsou pokryty všechny možné případy. Stejně jako obč. zák. č. 40/1964 Sb. se omezuje na definici nemovitých věcí, přičemž se jedná o taxativní výčet. Pokud legální definici nemovité věci daný předmět nevyhovuje, spadá automaticky do skupiny věcí movitých, nehledě na jeho podstatu. Ta, jak uvádí obč. zák. v § 498 odst. 2 může být hmotná i nehmotná. To ale neplatí bezvýjimečně. V případě, že ke dni účinnosti obč. zák. byly nemovité věci ve vlastnictví různých osob, zůstává zachován původní právní režim. V přechodných a závěrečných ustanoveních obč. zák. se dočteme, že pokud stavba, která byla spojena se zemí pevným základem, nebyla před účinností obč. zák. součástí pozemku a ke dni jeho účinnosti je ve vlastnictví osoby odlišné od vlastníka pozemku, nestává se jeho součástí a bude nadále nemovitou věcí. Obdobně tomu je i u spoluvlastnictví (§ 3055). Naopak, pokud

---

⁸⁹ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, II.*, Praha: V. Linhart, 1935, pozn. 5, s. 27.

v budoucnu se vlastníkem pozemku a stavby na ní stane jedna osoba, přestane být samostatnou věcí a bude součástí pozemku (§ 3058).

Někteří autoři si ještě před vypracováním zvláštních zákonů kladli otázku, jak se vyrovnají např. finanční úřady s okolností, že některé stavby již přestanou být nemovitými věcmi a stanou se součástí pozemku.⁹⁰ Zde se přímo nabízí otázka daně z nemovitých věcí. Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí zareagoval tím, že ve svém § 7 odst. 3 stanovil: „*Na zdanitelnou stavbu, která není samostatnou nemovitou věcí, se pro účely daně z nemovitých věcí hledí jako na nemovitou věc, jejímž vlastníkem je ten, kdo vlastní věc, jejíž je tato stavba součástí.*“ Tato fikce vytvořená veřejným právem v podstatě garantuje stejný stav jako před účinností obč. zák.

Nyní se pojdme podívat na samotnou definici nemovitých věcí. Obč. zák. v § 498 odst. 1 stanoví, že *nemovité věci jsou pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon. Stanoví-li nějaký právní předpis, že určitá věc není součástí pozemku, a nelze-li takovou věc přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá.* Oproti úpravě účinné do 31. 12. 2013 můžeme konstatovat, že se jedná o zásadní změnu týkající se vymezení nemovitých věcí. Pozemkem se v této práci zabývat nebudeme. Pojetí pozemku nebylo výrazně zasaženo s účinností obč. zák. Definici pozemku obsahuje § 2 písm. a) zákona č. 256/2013 Sb. o katastru nemovitostí. V souvislosti s pozemkem by stálo za zmínku ustanovení § 506 respektující zásadu *superficies solo cedit*, které prohlašuje za součást pozemku i prostor nad i pod povrchem pozemku.

2.4.2 Podzemní stavby se samostatným účelovým určením

Zajímavá situace nastává u podzemních staveb se samostatným účelovým určením. Autoři zákona se nejspíše inspirovali judikaturou, která se již

---

⁹⁰ ČECH, P. Pojem a druhy věci v novém občanském zákoníku. *Legal News*. Dostupné na www.glatzova.com.

několikrát v této věci vyjádřila. Právní povaha sklepních prostor byla řešená již v rozhodnutí ze dne 06. 02. 1923, sp. zn. RV I 813/22.⁹¹ Soud zde dospěl k závěru, že sklep pod cizím pozemkem může být předmětem vlastnictví. Podmínil to však jeho samostatným hospodářským určením. K obdobnému závěru nověji dospěl Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 24. 05. 2006, sp. zn. 22 Cdo 911/2005.⁹² Ten souhlasil s odvolacím soudem, který přisoudil sklepu povahu předmětu právního obchodu. Dále uvedl, že je třeba vždy posuzovat případ od případu (pouhý prostor v zemi nebude stavbou). Dále Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 14. 12. 2010, sp. zn. 28 Cdo 537/2010⁹³ dovodil, že *jedním z významných kritérií pro posouzení, zda-li jde o samostatnou věc v právním smyslu, nebo součást věci, je její zachovaná funkčnost (užitná hodnota). Systém podzemních chodeb (bývalá vojenská pevnost), který je v havarijním stavu, již samostatnou věcí v právním smyslu není.* V tomto rozsudku šlo o posouzení právní povahy podzemních chodeb pevnosti Josefov. S ohledem na fakt, že byla užívána trasa pro prohlídky v délce 1 kilometru a zbylé kilometry z celkových 45 byly v havarijním stavu, soud mj. konstatoval, že *stavba již jako celek nemá žádnou užitnou hodnotu a neslouží potřebám lidí a nesplňuje tak nutný předpoklad k tomu, aby ji bylo možno považovat za věc v právním smyslu.*

Jak jsme si ukázali pro podzemní stavbu je možný dvojí režim. Podzemní stavba bude samostatnou věcí, pokud má jiné účelové určení než pozemek, pod kterým se nachází. Z toho vyplývá i možnost, že vlastníkem podzemní stavby může být odlišná osoba od vlastníka pozemku. V případě, že tomu tak nebude (např. sklep pod domem sloužící jeho vlastníkově), bude se jednat o součást věci hlavní (pozemku). To zakotvuje i obč. zák., když stanoví, že *není-li podzemní stavba nemovitou věcí, je součástí pozemku, i když zasahuje pod jiný pozemek.* (§ 506 odst. 2). Jak uvádí odborná literatura, do této kategorie lze zařadit i např. pražské metro, vinné sklípky, ale i jiné stavby pod povrchem, pokud mají samostatné účelové určení.⁹⁴

---

⁹¹ Dostupné na <http://www.beck-online.cz>.

⁹² Dostupné na <http://www.beck-online.cz>.

⁹³ Dostupné na <http://www.beck-online.cz>.

⁹⁴ DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 391.

2.4.3 Věcná práva a právo stavby

Obč. zák. prohlašuje věcná práva, která se vážou jen k pozemkům a podzemním stavbám se samostatným účelovým určením také za nemovité věci. Za nemovitou věc se nyní bude považovat nejenom předmět právního obchodu (pozemek), ale i věcné právo, které se k němu váže. Zákon tedy výslovně prohlašuje tyto věcná práva za nehmotné nemovité věci. Nemovitými věcmi budou např. typicky zástavní právo nebo třeba služebnosti. Nebude tomu jinak i u vlastnického práva. Pokud budeme převádět pozemek na druhého, budeme mu nově převádět dvě nemovité věci a to pozemek a vlastnické právo, nebo jenom vlastnické právo? Či naopak pouze pozemek. E. Tilsch logicky považoval za nehmotné věci všechny práva pouze s výjimkou práva vlastnického, které se podle něj identifikuje podle právní tradice se svým předmětem.⁹⁵ Ani v odborné literatuře se zatím příliš neseťkáváme s publikacemi věnované věcným právům jako nemovitým věcem. Alespoň díky § 11 zákona č. 256/2013 Sb. o katastru nemovitostí, si můžeme udělat představu, která věcná práva se do tohoto veřejného rejstříku zapisují.

Právem, které obč. zák. prohlásí za nemovitou věc se především rozumí právo stavby. Úprava je obsažena v § 1240 a násl. V § 1242 zákon výslovně prohlašuje právo stavby za nemovitou věc, i když se jedná ve své podstatě o zbytečné prohlášení, jelikož se jedná o věcné právo, které ze své povahy spadá pod definici nemovitých věcí. Tvůrci zákona se přesto rozhodli explicitně toto právo prohlásit za nemovitou věc. Institut práva stavby byl na našem území používán jak v období aplikace Všeobecného občanského zákoníku, tak i následně podle zákona č. 86/1912 ř. z., o stavebním právu. Ten pojímal právo stavby stejně jako obč. zák. V § 1 zmíněný zákon stanovil, že *pozemek může být zavazen věcným, zcizitelným a děditelným právem, míti stavbu na povrchu nebo pod povrchem půdy (stavebním právem)*. Později se úprava práva stavby objevila v zákoně o právu stavby č. 88/1947 Sb., ale již v roce 1950 byla schválena

---

⁹⁵ TILSCH, E. *Občanské právo. Část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 143.

úprava, která daný institut zohledňovala pouze okrajově.⁹⁶ Obč. zák. č. 40/1964 Sb. institut práva stavby opustil.⁹⁷

Prámem stavby se tedy rozumí speciální věcné právo stavebníka mít stavbu na pozemku jiného vlastníka. Jeho podstatou je, že jako věcné právo s povahou nemovité věci zatěžuje cizí pozemek. Osoba, které toto právo patří, je oprávněna mít na tomto pozemku stavbu. Obč. zák. tak konstruuje model, kdy právo, jako věc nehmotnou a smysly nevnímátnou, prohlašuje za věc nemovitou a naopak stavbu, odpovídající právu stavby a reálně existující, jako součást práva stavby. Pokud půjde o stavbu, tak ta bude součástí stavebního práva (§ 1242), nebude mít povahu samostatné věci a budou se na ni aplikovat ustanovení o nemovitých věcech. Jedná se o prolomení superficiální zásady.⁹⁸ V některých učebnicích občanského práva se můžeme dočíst, že stavba bude příslušenstvím práva stavby, jak tomu bylo i např. v § 6 zákona č. 86/1912 ř. z. o stavebním právu, i když obč. zák. výslovně uvádí, že se jedná o jeho součást.⁹⁹ Lze se domnívat, i s ohledem na odbornou literaturu, že institut známý již od dob římského práva reflektující hospodářskou potřebu postavit na určitém pozemku stavbu, aniž by byla ve vlastnictví stavebníka z důvodů nemožnosti nebo nevýhodnosti koupě, bude mít uplatnění i dnes.¹⁰⁰ Například v Německu slouží právo stavby jako nástroj bytové výstavby, kde obce poskytují stavebníkům na základě práva stavby pozemky, čímž jim ušetří náklady spojené s jejich odkupem. Jako protihodnotu si zachovávají vlastnické právo k pozemku a po uplynutí práva stavby mají právo na získání stavby na pozemku.¹⁰¹ Tento institut je hojně využíván i v jiných zemích.¹⁰²

---

⁹⁶ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 233,

⁹⁷ DVOŘÁK, J., ZOULÍK, F. Superficies solo cedit a právo stavby. In: DVOŘÁK, J., MALÝ, K., a kol. *200 let všeobecného občanského zákoníku*, s. 562 in fine.

⁹⁸ ELIÁŠ, K. Právo stavby. *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 10, s. 273 a násl.

⁹⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 375.

¹⁰⁰ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 890; ŠPOKOVÁ, E. Právo stavby. *Ad notam*, 2001, č. 3, s. 56; ELIÁŠ, K. Právo stavby. *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 10, s. 273 a násl.

¹⁰¹ ZIMA, P. Stručný úvod do práva stavby. *Právní rozhledy*, 2005, č. 8, s. 287 a násl.

¹⁰² Důvodová zpráva k obč. zák. k § 496-498 uvádí jako další země, kde je právo stavby využíváno Nizozemsko, Švýcarsko nebo Rakousko.

V poslední části § 488 odst. 1 obč. zák. uvádí, že pokud *jiný právní předpis stanoví, že určitá věc není součástí pozemku a nebude ji možné přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá*. Důvodová zpráva uvádí, že nehodlá zasahovat do speciálních právních úprav ve zvláštních zákonech.¹⁰³ Příkladem toho může být § 5 zákona o vodovodech a kanalizacích č. 274/2001 Sb. Jak už jsme si uvedli, za nemovitou věc obč. zák. také *expressis verbis* označuje i jednotku (viz kapitola 1.4.2).

Obč. zák. přichází s legální definicí nemovitých věcí a uvádí jejich taxativní výčet. U pozemků a podzemních staveb se samostatným účelovým určením, kde je i dostatečně rozsáhlá a v zásadě konstantní judikatura je situace zřejmá a výslovné zakotvení ustanovení jich se týkající do obč. zák. můžeme vidět jako přínos. Stejně tak i začlenění práva stavby, jako institutu dříve našemu právnímu řádu známému a úspěšně využívaného i v jiných právních řádech, rozhodně bylo správným krokem tvůrců zákoníku. Vyvstává však otázka, co se v případě převodu věcí jako věcných práv, a to především s ohledem na právo vlastnické, bude převádět. Bude hlavně úkolem právnické obce, aby se více zaměřila na tuto problematiku, které není zatím příliš věnována pozornost a poskytla vodítka především právní praxi, jak přistupovat k novému pojetí nemovitých věcí.

3 Právní úprava Ruské federace

3.1 Pojetí věci v ruském právu

Definici věci v právním smyslu ruský občanský zákoník neobsahuje. Obdobně, jak tomu bylo v našem obč. zák. č. 40/1964 Sb., GKRF vymezuje pouze objekty (předměty), které mohou figurovat v občanském právu. Ruská nauka se ale tímto pojmem zabývala nehledě na to, že sám jako takový není v GKRF definován. V této části práce se především zaměříme na legální pojetí pojmu věci, majetku a nemovitých věcí.

---

¹⁰³ Důvodová zpráva k obč. zák. k § 496-498.

Ruská doktrína, ke které řadíme jednoho z jejich nejvýznamnějších civilistů D. I. Mejera, vycházela z pojmání věci ve filosofickém a právním smyslu. Ten necharakterizoval sice přímo věc v právním smyslu, ale předmět občanskoprávních práv a povinností. Jako podmínky stanovil, že takový předmět musí mít právní význam a mít nějakou majetkovou hodnotu ve vztahu člověka k materiálnímu světu. Rovněž podle něj musí být převoditelný, neodporovat zákonům a dobrým mravům a zároveň připouštět fyzickou možnost převodu v rámci právního jednání.¹⁰⁴ Tato charakteristika by se dala vztáhnout i na věci *de iure*. E. N. Trubeckoj pod věcmi v právním smyslu rozuměl všechny předměty vnějšího světa, které již existují nebo existovat budou a mohou být ovládnuty a zároveň sloužit jako prostředky k uskutečňování cílů subjektům práva. Hlavní důraz kladl na moc člověka věc ovládat. To se podle něj odvíjelo jednak od možnosti člověka a jednak od vlastnosti věci. Jestliže byly naplněny tyto podmínky, tak poté se daná věc stala objektem občanského práva.¹⁰⁵

I v současné ruské civilistice najdeme autory, kteří se snaží vystihnout podstatu věci v právním smyslu. Podle A. P. Sergeeva jsou věci buď dané přírodou, nebo vyrobené člověkem. Jako definiční znak jim přisuzuje majetkovou hodnotu v materiálním světě, kde vystupují jako objekty občanského práva.¹⁰⁶ I E. A. Suchanov přisuzuje věcem materiální (hmotnou) podobu a spojuje to s možností si takové věci osahat. V ekonomické sféře podle něj vystupují ve formě zboží (produktů).¹⁰⁷ Všichni zmínění autoři vychází z premisy, že věcmi mohou být hmotné předměty a jako jediné možné předměty vlastnického práva. To ostatně deklaruje i současná komentářová literatura.¹⁰⁸ Někteří autoři mají za to, že pojetí věci výslovně jako hmotných předmětů neodpovídá právní realitě. I. B. Gumarov uvádí, že GKRF vedle věcí hmotných připouští i existenci nehmotných věcí. Odkazuje na bezhotovostní peníze a zaknihované cenné papíry. Podle něho zákonodárce některým statkům přisuzuje povahu věcí, aniž

---

¹⁰⁴ МЕЙЕР, Д. И. *Русское гражданское право*. В 2-х ч. Часть 1. М.: Статус, 1997.

¹⁰⁵ ТРУБЕЦКОЙ, Е. Н. *Энциклопедия права*. СПб. 1998, с. 180-182.

¹⁰⁶ СЕРГЕЕВ, А. П., ТОЛСТОЙ, Ю. К. *Гражданское право. Том I.*, 1998, с. 301.

¹⁰⁷ СУХАНОВ, Е. А. *Гражданское право. Том I.*, 1998, с. 134.

¹⁰⁸ СЕРГЕЕВ, А. П. *Комментарий к Гражданскому Кодексу РФ. Часть первая*, 2010, комментарий к ст. 209.

by je za věci prohlašoval.¹⁰⁹ Zařazuje je tak do objektů občanského práva odpovídajících čl. 128 GKRF. Mimo jiné ruský občanský zákoník prohlašuje v čl. 132 obchodní závod za nemovitost. K němu ze své podstaty patří i nehmotné věci.

Jde vidět, že ruské právo zatím stojí na úzkém pojetí věci, kde předmětem vlastnictví mohou být jenom hmotné věci a obdobně jako německý občanský zákoník, který nejspíše byl inspiračním zdrojem, rozlišuje mezi vlastnictvím a majetkem. Právní úprava není jednotná a někdy i jiným předmětům odlišných od věcí v podstatě přisuzuje vlastnosti věcí, aniž by je výslovně za věci prohlašovala. Co se týče samotných definičních znaku věci, názory autorů se liší. Shoda panuje na podmínce ovladatelnosti věci. K tomu různí autoři řadí i užitečnost nebo hmotnou a majetkovou podstatu věci.

3.2 Vymezení majetku v ruské nauce

V civilistické doktríně se pojetí majetku věnují především D. I. Mejer a G. F. Šeršeněvič. Podle prvního z nich objektem práva může být to, co se nachází v moci určité osoby. V takové moci mohou být věci a práva na jednání druhých osob. Dodává, že tyto objekty spadají pod termín majetku a ve výsledku díky tomuto podřazení se ještě přesněji charakterizuje objekt občanského práva. Majetek je podle něj jednotícím pojmem. Jak uvádí, západní nauka po vzoru římského práva definuje věci, pod které řadí věci hmotné i nehmotné (práva). Nicméně, podle autora, i když tomu tak někdy není, je pro ruskou civilistiku daleko výstižnější a vhodnější místo užívání pojmu „věc“ užití pojmu „majetek“, jelikož pod něj spadají jak věci v právním smyslu, tak i práva.¹¹⁰ Poněkud z jiného úhlu nahlíží na majetek druhý autor. Ten rozlišuje majetek v ekonomickém a právním smyslu. Z ekonomického pohledu pod majetek řadí soubory věcí a práv, nacházejících se v moci konkrétní osoby. Právní pojetí podle něj můžeme vidět ve dvou rovinách. Ta první představuje souhrn věcí,

---

¹⁰⁹ ГУМАРОВ, И. Б. Понятие вещи в современном гражданском права России. *Хозяйство и право*. 2000, с. 80-83.

¹¹⁰ МЕЙЕР, Д. И. *Русское гражданское право. В 2-х ч. Часть 1*. М.: Статус, 1997, с. 139 и с.

keré má určitá osoba ve vlastnictví nebo na základě jiných věcných práv a souhrn pohledávek. Z druhého pohledu uvádí souhrn věcí a závazků náležejících jiným osobám. Podle toho o jakém pojetí mluvíme, rozlišujeme aktiva a pasiva určité osoby.¹¹¹

V současné době GKRF se vyznačuje určitou nekonzistentností v pojmání pojmu majetek. Naše právní úprava se také do účinnosti obč. zák. potýkala s nejednotností výkladu toho, co všechno řadíme pod majetek, ale s účinností obč. zák. došlo alespoň k legálnímu vymezení tohoto pojmu a stanovily se mantinely mezi majetkem a jměním. Ruský občanský zákoník se ale neustále potýká s různými výklady. Někdy GKRF pod majetkem rozumí pouze věci (čl. 46), jindy věci, hotovost a dokumentární cenné papíry. V řadě případů pod sebe zahrnuje i majetková práva nebo i závazky (např. čl. 18, čl. 1112).¹¹²

Můžeme uzavřít, že v ruském občanském zákoníku se majetek vyskytuje v různých pojetích a nelehkým úkolem teorie a praxe je, že musí posuzovat každý případ jednotlivě. Bezpochyby by bylo do budoucna vhodné, aby se vytvořila přímo v GKRF legální definice tohoto pojmu a zároveň byla zachována jednotnost v rámci celého zákoníku.

3.3 Objekty v ruském občanském zákoníku

Jak jsme si uvedli, ruský občanský zákoník staví na vymezení objektů občanského práva, aniž by definoval věc v právním smyslu. Teorie definuje objekty občanského práva jako hmotné a nehmotné statky, díky kterým vznikají práva a povinnosti¹¹³ nebo také jako to, čeho se tykají subjektivní práva a povinnosti subjektů.¹¹⁴

Čl. 128 GKRF uvádí, že mezi objekty patří věci, včetně hotovostních peněz a dokumentárních cenných papírů, jiný majetek jako bezhotovostní

---

¹¹¹ ШЕРШЕНЕВИЧ, Г. Ф. *Учебник русского гражданского права*. М.: СПАРК, 1995, с. 95.

¹¹² СЕРГЕЕВ, А. П. *Комментарий к Гражданскому Кодексу РФ. Часть первая*. Москва, 2010, комментарий к ст. 128.

¹¹³ СТЕПАНОВ, С. А. *Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации*. М.: Проспект; Екатеринбург: Институт частного права, 2009, комментарий к подразделу 3.

¹¹⁴ ГАТИН, А. М. *Гражданское право. Учебное пособие*. 2009, глава 7.

peněžní prostředky a zaknihované cenné papíry, majetková práva; výsledky práce a poskytnutí služeb; chráněné výsledky duševní činnosti a jim podobné statky individualizace (duševní vlastnictví); nehmotné statky.¹¹⁵

Tento rozsáhlý článek nám definuje, které hlavní a nejběžnější objekty ve své podstatě mohou být předmětem občanskoprávních práv a povinností, přičemž, jak uvádí nauka, se nejedná o uzavřený výčet a je nutno tento článek vykládat jako demonstrativní seznam objektů, jelikož pod něj mohou spadat i jiné statky než pouze v tomto článku uvedené.¹¹⁶ Pokud bychom to porovnali s dříve platným § 118 obč. zák. č. 40/1964 Sb., můžeme vidět, že čl. 128 GKRF inklinuje až k příliš velké kazuističnosti. Rovněž je zajímavé, že výslovně v zákoně jsou zmíněny hotovostní peníze a dokumentární cenné papíry jako předměty, které se řadí mezi věci. Nicméně, jedná se novelizované ustanovení. Předchozí znění pod věci zahrnovalo jen peníze a cenné papíry. Nereflektovalo tak skutečnost, že tyto objekty se vyskytují i v nehmotné podobě. S účinností od 01. 10. 2013 zákonodárce vnesl příslušné změny tak, aby to vyhovovalo pojetí věcí jako hmotných předmětu.¹¹⁷

Také výsledky práce a poskytnutí služeb zařazuje GKRF mezi objekty. Odborná literatura uvádí, že výsledky práce mohou být dosaženy jakoukoliv osobou, která má způsobilost takového výsledku dosáhnout pomocí určitých znalostí nebo kvalifikace. Tímto se liší od výsledků duševní činnosti. Oproti službám musí mít výsledek práce podobu věci.¹¹⁸ Zákon tedy přisuzuje nikoliv práci povahu objektu, ale až jeho výsledku. Také v souvislosti s výsledky duševní činnosti mluví o vlastnictví, i když vychází z úzkého pojetí věci, kde o vlastnictví bychom měli mluvit pouze v souvislosti s věcmi hmotnými.

Je vidět, že vyhnutím se definice věci v právním smyslu a výčtem hlavním objektů občanského práva dochází v GKRF ke značným teoretickým

---

¹¹⁵ Jedná se o překlad autora textu. Originální text dostupný na <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=162640>.

¹¹⁶ СЕРГЕЕВ, А. П. *Комментарий к Гражданскому Кодексу РФ. Часть первая*. Москва, 2010, комментарий к ст. 128.

¹¹⁷ Jedná se o novelu federálním zákonem z 02. 07. 2013 № 142-ФЗ. Dostupné na <http://base.garant.ru/70405592/>.

¹¹⁸ СЕРГЕЕВ, А. П. *Комментарий к Гражданскому Кодексу РФ. Часть первая*. Москва, 2010, комментарий к ст. 128.

nesrovnalostem pramenících z nejednotnosti v chápání věcí jako hmotných předmětů. Oproti dříve platnému obč. zák. č. 40/1964 Sb. GKRF řadí i nemajetkové statky k objektům, kde to u nás teorie pouze dovozovala.

3.3.1 Koncepce nemovitých věcí

Ruský občanský zákoník dělí nemovité věci do několika skupin. První tvoří věci mající přírodní povahu. Sem řadí pozemky a pozemky s nerostným bohatstvím. Pod druhou spadají všechny věci, které jsou pevně spojeny se zemí a jejichž přesunutí je nemožné bez způsobení škody na takových věcech. Tomu, jak uvádí GKRF, odpovídají stavby, zařízení a nedokončené stavby.¹¹⁹ Zajímavé je, že podle ruského práva se k nemovitým věcem řadí kosmické objekty a vzdušná a mořská plavidla, která podléhají státní registraci. Tyto objekty nejenom, že jsou schopny se přemísťovat z místa na místo, ale dokonce jsou k tomu určeny. Zákon je ale výslovně prohlašuje za nemovité věci. Literatura si zařazení těchto objektů k nemovitým věcem vysvětluje jejich vysokou hodnotou a s ní související i povinnou státní registrací.¹²⁰ Zákonodárce tímto tyto movité předměty povýšil na nemovité věci, i když by je mohl ponechat v množině movitých, čímž v podstatě jsou, a stejně tak požadovat jejich registraci. Tento výčet nemovitých věcí není uzavřený a GKRF připouští, že zákonem mohou být zahrnuty mezi nemovité věci i jiné předměty. Všechny ostatní věci, které nespádají pod množinu nemovitých, jsou movitými. Kromě toho, GKRF prohlašuje obchodní závod za nemovitost a rozumí jim majetkový komplex sloužící k výkonu podnikatelské činnosti. V podstatě mu přisuzuje povahu majetku v nejširším smyslu, kam zahrnuje mimo věci i závazky, práva duševní činnosti a jiná práva s ním související.¹²¹

---

¹¹⁹ Čl. 130 GKRF.

¹²⁰ СЕРГЕЕВ, А. П. *Комментарий к Гражданскому Кодексу РФ. Часть первая*. Москва, 2010, комментарий к ст. 130.

¹²¹ АБОВА, Т.Е., КАБАЛКИН А.Ю., *Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации*. М.: Юрайт-Издат, 2004, комментарий к ст. 132.

3.3.2 Jediný nemovitý komplex

V souvislosti s novelou GKRF^byl zaveden nový institut tzv. „jediný nemovitý komplex“. Čl. 133.1 pod tímto pojmem rozumí nemovitou věc, kterou definuje jako souhrn budov, zařízení nebo liniových objektů (železnice, elektrická vedení, potrubí nebo jiné objekty) a jiných věcí neoddělitelně spjatých fyzicky nebo technologicky. Jak dále uvádí, takové věci musí společně sloužit jedinému účelu a vystupují jako jediný objekt v případě, že jako celek byly zaregistrovány.

Ještě před zavedením takového objektu do ruského občanského zákoníku se uvažovalo o vynětí obchodního závodu a definování jenom pojmu „jediného majetkového komplexu“, pod který by spadal i obchodní závod. Zákonodárce však s ohledem na jisté odlišnosti těchto objektů od této koncepce ustoupil.¹²² Rozdíl od obchodního závodu spočívá v tom, že pod jediný nemovitý komplex nespadají práva a závazky s ním související a zároveň se posuzuje jako nedělitelná věc.¹²³ To znamená, že pokud budeme disponovat jediným nemovitým komplexem, nemohli bychom (jak tomu je u obchodního závodu) ho prodat, dát návrh na exekuci nebo najmout jenom jeho část. Vyplývá to z povahy tohoto objektu, kdy bez jedné jeho části nemůže fungovat celek (např. pokud by byl prodána pouze část vedení). Tato změna byla přijata především s ohledem na praktické potřeby, kdy se určité věci spolu související, ale odlišné od obchodního závodu, byly samostatnými objekty a převádět se musely jednotlivě. Jednalo se hlavně o komplexní objekty infrastruktury. S přijatou novelou je na vůli vlastníka, zda takové objekty nově zaregistruje jako jediný nemovitý komplex, a tím si případně usnadní jejich převoditelnost.

Institut jediného nemovitého komplexu české právo nezná. S ohledem na ruské poměry, tj. existence velkých průmyslových komplexů a hospodářství, si nejspíše tento institut najde svoji odezvu. Je však otázkou, jak bude probíhat samotná registrace takových komplexů. Pokud bude procesně jednodušší a méně

---

¹²² <http://www.garant.ru/company/garant-press/ab/509529/2/>.

¹²³ <http://sibac.info/10332>.

nákladné registrovat takové celky, budou se nejspíše vlastníci uchýlovat k tomuto kroku. Domnívám se, že v našem právním řádu by tento institut nenašel uplatnění.

4 Vybraná témata

4.1 Povaha živého zvířete

Nové pojetí zvířete se stalo ještě před účinností obč. zák. velice skloňovaným tématem ať již v rámci laické veřejnosti nebo odborných kruzích. Už samotná důležitost a náročnost projednávání v Poslanecké sněmovně paragrafového znění vybraných ustanovení budila dojem něčeho podstatného a významného. Mělo to své důvody. Dosavadní právní stav odpovídal reálnému pojmání zvířete jako předmětu občanskoprávních práv a povinností majícího majetkovou hodnotu a chápanou jako věc, na kterou se z jeho povahy vztahují věcná práva a to především právo vlastnické. Ostatně živé zvíře už od dávných dob bylo souputníkem člověka, prostředek obživy, lovu nebo dopravy. S nástupem moderní společnosti se čím dále tím častěji stává přirozeným „přítelem“ člověka. Vždy však bylo pojmáno, aspoň tedy v běžném životě, jako věc.

Evropské soukromoprávní kodifikace v posledních letech mění pohled na zvíře a vylučují jej z kategorie věcí v právním smyslu.¹²⁴ Jako příklad může posloužit novela ABGB (§285a), BGB (§90a) nebo úprava v ruském občanském zákoníku, která výslovně zakotvuje princip humánnosti.¹²⁵ Dané změny v evropských zákonících jsou především vedeny měnícím se pohledem na zvíře v souvislosti s jeho ochranou, ekologickými a etickými hledisky. Tento trend je označován také jako „dereifikace zvířat“.

---

¹²⁴ ELIÁŠ, K. Věc jako pojem soukromého práva, *Právní rozhledy*, 2007, č. 4, s. 120.

¹²⁵ Čl. 137 věta druhá GKRF výslovně stanoví, že při výkonu práv je zakázané kruté zacházení se zvířaty, které odporuje principům humánnosti.

Do přijetí obč. zák. bylo zvíře považováno za věc v právním smyslu a plně se na něj vztahovaly právní předpisy týkající se věcí. Od nabytí účinnosti nového soukromoprávního kodexu už zvíře věcí není.¹²⁶ Obč. zák. ve svém § 494 stanoví: „Živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.“ Z uvedeného a *contrario* vyplývá, že za věc se nepovažuje živé zvíře. Mrtvé zvíře bude věcí i nadále. Nové pojetí zvířete tak reflektuje vývoj společnosti a odpovídá tomu i promítnutí v pozitivním právu. Je zřejmá snaha autorů zákoníku, což i deklarují,¹²⁷ odlišit zvíře jako živého tvora od jiných „mrtvých věcí“ (živé zvíře není totéž co stůl nebo židle), neboť je schopno pociťovat bolest a strach a vyžaduje rovněž zvláštní zacházení. S řečeným lze logicky dovozovat i jejich vyšší soukromoprávní ochranu.

Ochrana zvířat je především zaručena veřejnoprávní úpravou. V této souvislosti lze zmínit zákon na ochranu zvířat proti týrání č. 246/1992 Sb. Definice zvířete je v něm obsažena v § 3 písm. a).¹²⁸ Zmíněný zákon v preambuli uvádí, že jeho účelem je ochrana živých zvířat, jako tvorů schopných pociťovat bolest a utrpení, proti týrání, poškozováním jejich zdraví a jejich bezdůvodnému usmrcování. Smyslem tohoto zákona je výslovně stanovit určitá omezení vlastníka resp. detentora pro nakládání se zvířetem. Oproti veřejnému právu, soukromoprávní pohled pojímá zvíře nejen jako obratlovce, ale i bezobratlého tvora, pokud je schopen cítit bolest nebo stres (např. včely).¹²⁹ Je na místě zmínit i další zákony poskytující veřejnoprávní ochranu zvířatům. Jsou jimi zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, zákon č. 449/2001

---

¹²⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 391.

¹²⁷ ELIÁŠ, K. Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (Také o abstrakci v juristickém myšlení). *Právní Rozhledy*, 2011, č. 11, s. 410.

¹²⁸ *Zvířetem je každý živý obratlovec, kromě člověka, nikoliv však plod nebo embryo.*

¹²⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 391.

Sb. o myslivosti nebo zákon č. 166/1999 Sb. (veterinární zákon). Jako *ultima ratio* se na tomto poli ochrany uplatní trestněprávní represe.¹³⁰¹³¹

V teorii vyvstává otázka, jaký status přidělit zvířeti, pokud není věcí ani subjektem práv.¹³² Obč. zák. v ustanovení § 489 chápe jako věc v právním smyslu vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí, což odpovídá i živým zvířatům. Důvodová zpráva rovněž uvádí, že živé zvíře jako smysly nadaný živý tvor se od člověka, který je taktéž smysly nadaný živý tvor, liší především rozumem (§ 19), čímž deklaruje odlišnost od člověka.¹³³ Pokud zvíře není věcí, nelze ho ani z čistě formalistického hlediska vlastnit, jelikož vlastnické právo jako právo věcné se vztahuje pouze na věci. Tímto se jenom ukazuje další teoretická nesrovnalost v pojetí zvířete. U odborné veřejnosti se rovněž můžeme setkat s názorem, že pokud živému zvířeti nelze přisoudit povahu věci ani subjektu práv, lze jej konstruovat jako předmět soukromoprávních vztahů s určitou modifikací pojmu věc v právním smyslu výrazně ovlivňovanou působením veřejnoprávních předpisů.¹³⁴

Je zapotřebí zmínit druhou část ustanovení o živých zvířatech, které stanoví, že *ustanovení o věcech se na živé zvíře použije obdobně v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze*. Pokud bychom si to měli vyložit, tak zákon na jednu stranu říká, že živé zvíře sice není věcí, ale vzápětí dodává, že se na něj použije ustanovení o věcech, avšak pouze v případě, pokud to neodporuje jejich povaze. Tím se vytváří očividná vnitřní rozpolcenost a první část ustanovení zjevně relativizuje druhou. Je zřejmé, že autoři, když chtěli vyjádřit zvláštní povahu zvířete tím, že jej vyloučili z množiny věcí, měli pořád na mysli, že živé

---

¹³⁰ Trestní zákoník obsahuje 3 trestné činy na výslovnou ochranu zvířat a to § 302 (týrání zvířat), § 303 (zanedbání péče o zvíře z nedbalosti) a § 304 (pytláctví).

¹³¹ Blíže k vlivu nového pojetí zvířete na trestní právo se zabýval KRATOCHVÍL, V. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku a v platném trestním zákoníku. *Právní rozhledy*. 2011, č. 19, s. 706-710. Autor dochází k závěru, že právní status zvířete jako věci v právním smyslu se bude v trestním právu používat i nadále. § 134 odst. 1 trestního zákoníku stanoví, že ustanovení o věcech se vztahují i na živá zvířata.

¹³² Pojetím zvířat jako právních subjektů se blíže zabývala MÜLLEROVA, H. Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat. *Právník*, 2012, č. 10, s. 1074 a násl.

¹³³ Důvodová zpráva k obč. zák. k § 494.

¹³⁴ STUNA, S., ŠVESTKA J. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2011, č. 10, s. 372.

zvíře bude i nadále regulárním předmětem právního obchodu. Nic se nezmění na tom, že živá zvířata budou i v budoucnu prodávána, kupována, zastavována nebo předmětem exekuce.¹³⁵ Jiní autoři naopak zastávají pojetí zvířete jako věci. Někteří z nich spatřují východisko v zavedení nové kategorie a to věci živé.¹³⁶ Citovaný autor navrhuje označit živé zvíře jako věc živou a tím ho odlišit od jiných věci neživých. V návaznosti na to by se ustanovení o věcech na věci živé použily v rozsahu, ve kterém to neodporuje povaze zvířete jako živého tvora. Jde o zajímavé řešení. Na jedné straně vyjadřuje zvláštní postavení živých zvířat a na druhé by byla zároveň zachována kontinuita právního nahlížení na zvíře, sahající až k římským kořenům.

Když se podíváme na zahraniční právní úpravu, především rakouskou a německou, která byla bezpochyby inspiračním zdrojem pro vyjmutí živého zvířete z pojmu věci, setkáme se s názory, že v případě § 285a ABGB jde o programovou funkci, a nikoliv normativní obsah této novely nebo v případě § 90a BGB za ideologickou a programovou než pro soukromoprávní oblast praktickou změnu.¹³⁷ I tyto zákoníky se zcela nedokázaly oprostit od pojetí zvířete jako hmotné movité věci a na zvířata přiměřeně aplikují právní předpisy o věcech. Stejně tomu tak bude nejspíše i u našeho obč. zák. s jeho relativizujícím dovětkem obsaženým v § 494.

Ať už budeme nahlížet na zvíře jako na věc nebo ne, nelze než souhlasit s názorem, že se na něj bude i nadále aplikovat ustanovení věcného i závazkového práva.¹³⁸ Na novém pojetí jde vidět snaha autorů odlišit živé zvíře od jiných věcí s ohledem na jeho povahu, jako živého tvora schopného cítit bolest, strach nebo stres. Jak je vidět, nebylo nejvhodnějším řešením vyloučit

---

¹³⁵ Důvodová zpráva k § 494 s novým nahlížením na živé zvíře uvádí: „Bylo by v rozporu s povahou zvířete jako živého tvora použít jako zástavu psa lpícího na svém pánovi s tím, že pes bude předán zástavnímu věřiteli jako osobě zvířeti cizí a vystaven stresu.“ V této souvislosti bude velice zajímavé sledovat první případy a věřím, že nebudeme čekat dlouho, kdy se vlastníci zvířat budou dovolávat neplatnosti zástavní smlouvy s odvoláním na rozpor s povahou zvířete jako živého tvora.

¹³⁶ REMUNDA, I. Nad novým občanským zákoníkem. *Právní rozhledy*, 2011, č. 15, s. 560.

¹³⁷ STUNA, S., ŠVESTKA J. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2011, č. 10, s. 372.

¹³⁸ STUNA, S., ŠVESTKA J. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2011, č. 10, s. 372.

zvíře z kategorie věcí. Deklarace jejich zvláštního postavení je v pořádku a s tím se ztotožňuje, doufejme, celá odborná veřejnost i běžný recipient právních norem, ale výslovné vyškrtnutí z věcí v právním smyslu nebude mít kýžený přínos. Můžeme se domnívat, že se bude jednat o problematické ustanovení, které již v teorii a do budoucna i v praxi může zpočátku vyvolávat spory. Lze souhlasit i s tím, že občanský zákoník jako soukromoprávní kodifikace není zákon na ochranu zvířat, ale zákonem upravujícím práva a povinnosti vlastníka včetně vlastníka živého zvířete.¹³⁹ S uvedeným souvisí i navazující právní úprava (např. náhrady škody způsobené zvířetem). Mohli bychom se zabírat i dalšími aspekty, kdy budeme docházet k závěrům, že nové pojetí živého zvířete neodpovídá dosavadnímu pojetí, máme však za to, že bychom se nejspíše opět dostali k záchranné brzdě spočívající v tom, že se na živá zvířata aplikují ustanovení o věcech, pokud to neodporuje jejich povaze. V praxi se proto bude muset posuzovat, kdy určité právní jednání ještě bude odpovídat povaze zvířete, a kdy nikoliv. Do budoucna bude zajisté zajímavé argumentovat a určovat, zda některé zvíře cítí bolest nebo stres především v případech, kdy se bude jednat o bezobratlé.

4.2 Povaha ovladatelných přírodních sil

Názory na ovladatelné přírodní síly (dále také jako energie) a jejich povahu se liší. Důkazem toho je, že i samotná teorie se jednou přiklání k věci, jindy k majetkové hodnotě, dokonce i v rámci navazujících učebnicových vydání.¹⁴⁰ Shoda však panuje na tom, že se bude jednat o předmět občanskoprávních práv a povinností pouze v případě, kdy tyto přírodní síly budou ovladatelné.¹⁴¹ Náhled na přírodní energie se však v průběhu právního vývoje lišil, jelikož samotné pojetí úzce souvisí s vývojem společnosti,

---

¹³⁹ ELIÁŠ, K. Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (Také o abstrakci v juristickém myšlení). *Právní Rozhledy*, 2011, č. 11, s. 412.

¹⁴⁰ Srov. KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné I*, ASPI, 2002, s. 237 a KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J. DVORÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné I*. ASPI, 2005, s. 273.

¹⁴¹ FIALA, J., KINDL, M. et al. *Občanský zákoník. Komentář. I. Díl. 1*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 344; DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 373.

vědeckým poznáním a technickými pokroky. Pozornost se především zaměřila na povahu energie elektrické.

Randa ve své době vyjadřuje určité pochybnosti o povaze elektřiny. Jedni, jak uvádí, považují elektřinu za elektrické fluidum, jiní zase spatřují podstatu v pohybu etheru podobnému jako u světla nebo tepla.¹⁴² Spor se rovněž vedl o to, zda elektřina je věci hmotnou nebo nehmotnou nebo jestli je vlastností věci (vedení) nebo samostatnou věcí. Randa se nepřikláněl k žádnému názoru, nicméně uvědomoval si důležitou roli elektřiny jako předmětu obchodněprávních vztahů a navrhoval, aby do vyřešení její podstaty jí byla poskytnuta právní ochrana s absolutním účinkem při obdobném použití předpisů o movitém vlastnictví a držení.¹⁴³

Sedláček viděl řešení jinde. Nepovažoval zjištění podstaty elektřiny za důležité. Hlavní pro něj byla majetková hodnota elektřiny, a právě proto ji považoval za věc. Podstatu spatřoval v individualizaci. Tvrdil, že pokud elektřinu můžeme oddělit od vedení, jako třeba nádobu a vodu v ní, stane se samostatným předmětem právního obchodu a bude se jednat o věc v právním smyslu.¹⁴⁴ E. Tilsch stejně jako Sedláček považoval elektrickou energii za samostatný předmět práva, na který by se mělo analogicky hledět jako na věci hmotné. E. Tilsch argumentuje tím, že právě elektřina je věc hlavní a nikoliv vodič. Vycházel také z praktického hlediska a uváděl, že na elektřině může být způsobena škoda jejím odvedením bez poškození vodiče.¹⁴⁵

V obč. zák. č. 40/1964 Sb. není zmínky o povaze přírodních sil. Jak uvádí někteří autoři, cesta výkladu k přisouzení přírodním silám povahy předmětů právního obchodu odpovídajícím § 118 obč. zák. č. 40/1964 Sb. šlo hledat v té době v souběžně platném zákoníku o mezinárodním obchodu č.

---

¹⁴² RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Podle vydání VI. redigovaného Adv. Drem Vojtěchem Kasandou, Praha: ASPI, 2008, s. 11.

¹⁴³ RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Podle vydání VI. redigovaného Adv. Drem Vojtěchem Kasandou, Praha: ASPI, 2008, s. 11.

¹⁴⁴ SEDLÁČEK, J. *Občanské právo československé. Všeobecné nauky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 209.

¹⁴⁵ TILSCH, E. *Občanské právo. Část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 143.

101/1963 Sb. v § 13 odst. 1.¹⁴⁶ nebo pomocí historické kontinuity v § 23¹⁴⁷ obč. zák. č. 141/1950 Sb.¹⁴⁸ Rovněž vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 stanovil, že se na přírodní síly přiměřeně užijí ustanovení o věcech hmotných.¹⁴⁹ I nyní platný trestní zákoník uvádí, že pod pojmem věcí se rozumí i ovladatelná přírodní síla. Obdobně můžeme najít v komentáři od Roučka a Sedláčka odkaz na judikát, který přisuzuje parní síle a elektrické energii povahu předmětu koupě.¹⁵⁰

Důvodová zpráva se po vzoru zahraničních právních úprav přiklání k závěru, že ovladatelné přírodní síly mají být právně posuzovány jako věci movité a tím i aspiruje vyřešit právní spor o povaze energií.¹⁵¹ Obč. zák. v § 497 stanoví: „*Na ovladatelné přírodní síly, se kterými se obchoduje, se použijí přiměřeně ustanovení o věcech hmotných.*“ Sám zákon výslovně stanoví, že se do budoucna právní normy týkajících se hmotných věcí budou aplikovat pouze na přírodní síly, se kterými se obchoduje a zároveň musí být splněn opět požadavek ovladatelnosti.

Pod samotným pojmem přírodní síly můžeme rozumět nejenom energii elektrickou nebo teplenou, nýbrž i plynnou, vodní, parní nebo solární.¹⁵²

V odborné literatuře se vyskytuje také názor, že ovladatelné přírodní síly tvoří samostatný předmět soukromoprávních vztahů.¹⁵³ Daní autoři zastávají názor, že nehmotnými věcmi energie být nemohou, jelikož zákon výslovně stanoví, že se na ně užije ustanovení o věcech hmotných. Zároveň je vylučují z věcí hmotných s poukazem na pouze „přiměřenou“ aplikaci ustanovení o věcech hmotných. Dovozejí to tím, že pokud by zákon chtěl, výslovně by je

---

¹⁴⁶ *Předmětem právního vztahu mohou být věci, práva nebo jiné hospodářské hodnoty; věcmi jsou hmotné předměty a ovladatelné přírodní síly, které slouží potřebám lidí.*

¹⁴⁷ *Věci v právním smyslu jsou ovladatelné hmotné předměty a přírodní síly, které slouží lidské potřebě.*

¹⁴⁸ ELIÁŠ, K. Věc – pozitivistická studie. *Právník*. 1992, č. 131/8, s. 704.

¹⁴⁹ SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky. Kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2012, s. 349.

¹⁵⁰ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, II.*, Praha: V. Linhart, 1935, pozn. 5, s. 8.

¹⁵¹ Důvodová zpráva k obč. zák. k § 496 až 498.

¹⁵² STUNA, S., ŠVESTKA J. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2011, č. 10, s. 370.

¹⁵³ LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekodifikaci. Věci v právním smyslu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013, s. 16.

prohlásil za věci hmotné. S druhým tvrzením nelze souhlasit, jelikož pod hmotnými věcmi rozumíme jak movité, tak i nemovité věci a přirozeně se na energie budou aplikovat ustanovení o hmotných věcech přiměřeně.

Můžeme konstatovat, že převážná část teorie se shodne na hmotné podstatě ovladatelných přírodních sil¹⁵⁴ a do budoucna se na tyto energie, pokud budou předmětem obchodu, přiměřeně aplikují ustanovení o věcech hmotných.

4.3 Lidské tělo a jeho části

Náhled na lidské tělo, ať už jako na živou bytost nebo mrtvolu, byl vždy v zájmu předních českých civilistů. Pokud bychom se podívali do starší literatury komentující Všeobecný občanský zákoník, najdeme shodu v tom, že člověk není věcí z povahy ustanovení § 285 ABGB, kde se vymezuje vůči věcem v právním smyslu, jako subjekt vůči objektu. Teorie se nerozbíhala ani v pohledu na části lidského těla, které byly rovněž řazeny mezi věci.¹⁵⁵ Randa spolu s Krčmářem vylučovali lidské mrtvoly z množiny věcí.¹⁵⁶ Sedláček sice souhlasil s tím, že lidské tělo ani jako mrtvola není věcí, ale jenom pokud v ní lze spatřovat tělo určité osoby. V případě, že by se jednalo o mrtvoly z dávných dob (mumie, prehistorické nálezy), lze jim přisoudit povahu věci. Stejně tak považoval preparáty z lidských mrtvol vyrobené anatomickými ústavami za věci v omezeném smyslu, jestliže sloužily vědeckým účelům.¹⁵⁷ V otázce části lidského těla byl Sedláček toho názoru, že nejsou věcmi, pokud tvoří součást

---

¹⁵⁴ Viz. ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a V Podkarpatské Rusi, II.*, Praha: V. Linhart, 1935, s. 24.; TILSCH, E. *Občanské právo. Část všeobecná.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 143.; DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 373.; odlišně např. LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekonstrukci. Věci v právním smyslu.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013, s. 16.

¹⁵⁵ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské. I., Výklady úvodní a část všeobecná.* Praha: nákladem Knihovny Sborníku věd právních a státních, 1946, s. 174.; SEDLÁČEK, J., *Občanské právo československé. Všeobecné nauky.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 203.

¹⁵⁶ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské. I., Výklady úvodní a část všeobecná.* Praha: nákladem Knihovny Sborníku věd právních a státních, 1946, s. 174.; RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém.* Podle vydání VI. redigovaného Adv. Drem Vojtěchem Kasandou, Praha: ASPI, 2008, s. 12.

¹⁵⁷ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a V Podkarpatské Rusi, II.*, Praha: V. Linhart, 1935, s. 7.; SEDLÁČEK, J. *Občanské právo československé. Všeobecné nauky.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 203.

fyziologické jednotky. Měl přitom na mysli přirozené nebo umělé části těla (plomby, protézy). Připouštěl však možnost oddělených částí lidského těla stát se věcmi v případě, že to nebylo na újmu mravní důstojnosti lidské osobnosti.¹⁵⁸ S tímto názorem se ztotožňoval i Krčmář.¹⁵⁹

Odborná literatura související s obč. zák. č. 40/1964 Sb. se shodovala v případě částí lidského těla a to i když byly odděleny, že se nejedná o věci v právním smyslu. Uvědomovala si pokrok především v oblasti zdravotnictví a do budoucna to zcela nevyklučovala.¹⁶⁰ Trestněprávní judikatura došla k závěru, že umělé části lidského těla se mohou stát věcmi přirozeným rozpadem zemřelého.¹⁶¹

Negativní vymezení věci v právním smyslu obsahuje § 489, kdy osobu vyřazuje z množiny věcí. Podle § 18 je osoba buď fyzická, nebo právnická, takže věcí není ani to, co je rozdílné od právnické osoby. Osobou je podle § 19 odst. 1 každý člověk, neboť má rozumem a citem poznatelná přirozená práva. Další negativní vymezení najdeme v § 493, který uvádí, že *lidské tělo ani jeho části, třebaže byly od těla odděleny, nejsou věci*. Toto ustanovení se vztahuje na stav lidského těla pro případ, kdy osobnost člověka zanikla (podle § 23 se člověk považuje za osobnost od narození do smrti, takže po smrti se již za osobu považovat nebude).¹⁶² Z uvedeného vyplývá, že věcí není tělo zemřelého ani jeho části, přestože od něj byly odděleny. V tomto se obč. zák. nerozchází s odbornou literaturou vztahující se k obč. zák. č. 40/1964 Sb. Částmi lidského těla se rozumí i vše, co má původ v lidském těle (např. krev, moč).¹⁶³ Obč. zák. v souvislosti s nakládáním s lidskými pozůstatky i ostatky nebo částmi těla

¹⁵⁸ SEDLÁČEK, J. *Občanské právo československé. Všeobecné nauky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 203. Sedláček považoval za věci např. ostříhané věci, vousy, vlasy, vytrhané zuby nebo i protézy oddělené od těla, které se po oddělení stávaly vlastnictvím osoby, z jehož těla pocházejí.

¹⁵⁹ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské. I., Výklady úvodní a část všeobecná*. Praha: nákladem Knihovny Sborníku věd právních a státních, 1946, s. 174.

¹⁶⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. 5 vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 240.; FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 180.; ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. Praha: Linde Praha, 2008, s. 466-467.

¹⁶¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 30. 09. 1989, sp. zn. 11 Tz 42/82. Dostupné na www.beck-online.cz.

¹⁶² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014 s. 1164.

¹⁶³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 255.

výslovně zakazuje nakládání způsobem pro člověka nedůstojným nebo způsobem ohrožujícím veřejné zdraví (§ 92 odst. 1, § 111 odst. 1).

Praxe dospěla k názoru, že mrtvé lidské tělo není věcí, avšak pouze v případě, že v něm lze spatřovat tělo určité zemřelé osoby (stejně jako Sedláček).¹⁶⁴ S uvedeným souvisí např. nakládání s mumii, lidskými ostatky svatých, kde dochází k jejich půjčování, pojišťování atd. Zde zvítězilo praktické hledisko pro přisouzení těmto objektům povahy předmětu právního obchodu (věci). Obč. zák. uvádí některé části lidského těla, na které hledí jako na věci movité (pouze hledí nikoliv prohlašuje). Tak tomu je v případě vlasů nebo podobných částí těla, které lze bezbolestně odejmout bez znecitlivění a které se přirozenou cestou obnovují. Ty lze přenechat jinému i za odměnu. Pod tuto kategorii bychom mohli zahrnout i krev nebo např. lidské tekutiny jako sperma. V případě krve by snad jenom mohlo být sporné, zda se jedná o bezbolestnou proceduru. Znamená to do budoucna, že pokud na tyto látky budeme hledět jako na věci movité, bude se v případě jejich komerčního využití vztahovat ustanovení o odpovědnosti za vady nebo škodu? Praktický dopad těchto případů by byl velkým otázníkem pro rozřešení vzniklých sporů. Kdo a hlavně jak by odpovídal za nakaženou krev nebo obsaženou genetickou vadu?

Na závěr se jenom sluší dodat, že obč. zák. vychází z myšlenky, že každý má právo určit, jak bude s jeho tělem nakládáno. Toto však neplatí absolutně. Soukromoprávní východisko je omezeno veřejnoprávní úpravou.¹⁶⁵

---

¹⁶⁴ K tomu rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004. Právní věta zní: „Nakládání s lidskými ostatky, pokud se v nich spatřuje tělo určité zemřelé osoby, nemůže být předmětem závazkového vztahu.“ Dostupné na www.beck-online.cz.

¹⁶⁵ Tou se má především na mysli zákon č. 256/2001 Sb. o pohřebnictví upravující zacházení s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky, zákon č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách, zákon č. 373/2011 Sb. o specifických zdravotních službách a v neposlední řadě i zákon č. 285/2002 Sb. (transplantační zákon).

Závěr

Ukázali jsme si historický vývoj pojetí věci v právním smyslu jak v nauce, tak i především v občanských zákonících platných na našem území. Přitom jsme si představili inspirační zdroje a východiska, ze kterých tyto kodexy čerpaly a vycházely. V zásadě jsme se v průběhu právního vývoje mohli setkat se dvěma základními přístupy v pojetí věci. První z nich vycházel z úzkého pojetí věcí, které zahrnovalo pod předmět vlastnického práva jen hmotné předměty. Tuto koncepci v sobě zahrnoval obč. zák. č. 141/1950 Sb. a obč. zák. č. 40/1964 Sb. Naopak široké pojetí obsahoval vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 a nyní i obč. zák. Oba silně inspirovány Všeobecným občanským zákoníkem.

První pojetí rozlišuje mezi věcmi, které můžeme mít ve vlastnictví (vlastnické právo) a ostatními hodnotami, které řadí k majetku (majetkové právo). Jak jsme si ukázali, i občanské zákoníky lpící na tomto pojetí se nevyhnuli tendencím a ve výsledku i praktické aplikaci ustanovení o věcech (věcných právech) na nehmotné předměty, ačkoliv doktrinálně tyto dvě složky rozlišovaly. Ve výsledku to znamenalo, že i nehmotným věcem byla v určitých případech přisuzována povaha věci hmotných a s ní související aplikace právních norem k nim se vztahujících. I nadnárodní úprava, alespoň co se týče ochrany takových statků, ať už jsou hmotné či nehmotné, nerozlišuje mezi vlastnictvím a majetkem. Také proto se autoři obč. zák. přiklonili k široké koncepci věci v právním smyslu, jelikož obsah, a s tím se můžeme ztotožnit, je v zásadě stejný. Nicméně, bylo demonstrováno, že aplikace právních norem o věcech hmotných nebude vždy plně korelovat s nehmotnými věcmi. To bude možné jenom tehdy, pokud to bude jejich povaha připouštět. Můžeme se shodnout na tom, že ačkoliv budeme mít určité aplikační a teoretické nesrovnalosti, široké pojetí věcí zahrnující i nehmotné statky bude spíše přínosné a bude především úkolem právní praxe, aby si ujasnila, které normy týkající se obecně hmotných věcí budou dopadat i na ty nehmotné. Jako možná úprava *de lege ferenda*, čímž by zákonodárce výrazně pomohl hlavně recipientům právních

norem, by připadalo v úvahu *a priori* posoudit a výslovně zakotvit zákonná ustanovení, která by stanovila, na které nehmotné statky by se vztahovaly, nebo ještě lépe nevztahovaly, ustanovení typická pouze pro hmotné věci. Přičemž by šlo o otevřený výčet a bylo by právě úkolem soudů, aby postupem času dotvářely jeho výklad.

Široké pojetí věcí sice odpovídá současné době, kdy nehmotné statky se dostávají do popředí a mohou plně konkurovat těm hmotným, ale samotnou definici věci v právním smyslu nemůžeme brát jako příliš šťastnou. Obč. zák. nám poskytuje bezbřehý pojem, kdy za věc prohlašuje vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí. Za vhodnější řešení by se dalo považovat částečně koncepce zakotvená již v obč. zák. č. 40/1964 Sb. Za věci *de iure* by se mohly prohlásit věci, práva a jiné majetkové a nemajetkové hodnoty. V podstatě by to odpovídalo demonstrativnímu výčtu předmětu občanskoprávních práv a povinností. Přirozenoprávní pojetí vycházející z ABGB je už minulostí.

Nové pojetí nemovitých věcí stojí na zásadě *superficies solo cedit*. Povýšení věcných práv vztahujících se k pozemkům a podzemním stavbám se samostatným účelovým určením na nemovitosti spočívá především v poskytnutí vyšší ochrany těmto právům a do budoucna by to mohlo s sebou nést spíše teoretické než praktické problémy. I zakotvení práva stavby, s ohledem na zahraniční zkušenosti, můžeme pokládat za krok správným směrem.

Vyloučení živých zvířat z množiny věcí, s reflexí na jejich povahu a úlohu v lidských životech, nemůžeme pokládat za změnu, která bude revoluční pro právní praxi. I nadále se na ně budou aplikovat ustanovení o věcech. Jinak by tomu ani být nemohlo. Obč. zák. spíše obsahuje proklamativní ustanovení snažící se vyzdvihnout jejich specifickou povahu.

Obč. zák. tím, že se přiklonil k širokému pojetí věcí, na jedné straně do sebe promítá tendence odpovídající moderní době, ale na druhou stranu přináší i určité teoretické nejasnosti a relikvie z dob vzniku ABGB. Můžeme se domnívat, že zde budou kulminovat zákonodárné snahy zasáhnout do pojetí věcí a věcných práv.

Abstrakt – Pojem věci v právním smyslu

Vymezení pojmu věci právním smyslu je stěžejní otázkou nejenom pro občanské právo. Právě na jeho pojetí závisí, které věci se mohou stát předmětem vlastnického práva. Obecně se můžeme setkat se dvěma přístupy v chápání věci *de iure*. První z nich vychází z úzkého pojetí věcí, kdy chápe věci jako hmotné předměty, které mohou být jako jediné předmětem vlastnického práva. Druhý přístup staví na širokém pojetí věcí a řadí k nim i nehmotné věci jako pohledávky, předměty duševního vlastnictví a jiné nehmotné věci. Občanský zákoník nyní pod věcmi v širším smyslu rozumí vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí a tímto se oproti obč. zák. č. 40/1964 Sb. přiklání k širokému pojetí.

Cílem této diplomové práce je představit vývoj tohoto pojmu na našem území a jeho pojetí nejenom v občanských zákonících, ale i v právní nauce a doktríně. Diplomová práce je rozdělena na čtyři části a věnuje se především vymezení samotného pojmu věci, koncepci věcí hmotných a nehmotných, movitých a nemovitých a jiným pojmům úzce souvisejícími s věcmi.

První část představuje historický vývoj pojetí věci na našem území. Druhá a stěžejní část se zaměřuje na právní úpravu věcí v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. a v širších souvislostech rozebírá koncepci a její možné přínosy a nevýhody. Soustřeďuje se hlavně na povahu nehmotných věcí a ustanovení týkající se vlastnického práva a jejich možnosti aplikace na tyto věci.

Třetí část představuje komparaci s naukou a občanským zákoníkem Ruské federace. Závěr této práce je zasvěcen vybraným právním otázkám a to povaze zvířat, ovladatelným přírodním silám a částem lidského těla.

Abstract – Legal concept of the term „a thing“

Legal concept of the term „a thing“ is the key matter not only for civil law. The concept defines which things may be subjects to proprietary rights. Generally, there are two approaches in understanding of „a thing“ de iure. The first approach is based on the narrow conception of things, which sees things as corporeal objects where only they may be objects of ownership. The second approach is based on the wide conception of things. Therefore, incorporeal things, claims, objects of intellectual property and other incorporeal things fall under the category of things.

Nowadays, everything that is different from individuals and legal entities and serves the needs of people is understood to be a thing by the Civil Code. Compared to the Civil Code, Act. No. 40/1964 Coll, the new Civil Code favors the wide approach.

The aim of this thesis is to introduce the development and the concept of the term „a thing“ in our country not only in civil codes, but also in doctrine. The thesis is divided into four parts and mainly describes the very concept of things, the concept of corporeal and incorporeal, movable and immovable things and other terms closely related to things.

The first part introduces historical development of the concept of things in our country. The second section is the key part and it focuses on the legal concept of things according to the Civil Code No. 89/2012 Coll. and in a broader context it discusses the concept and its potential benefits and drawbacks. It points out the nature of incorporeal things and describes applicability of proprietary right to incorporeal things.

The third part presents a comparison to the Civil Code of the Russian Federation and its doctrine. The end of the thesis deals with selected legal problems such as animals, controllable forces of nature and parts of human bodies.

Seznam použité literatury a právních pramenů

Monografie a sborníky

BALÍK, S. *Rukojet' k dějinám římského práva a jeho institucím*. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2002.

BUCKLADN, W. W., McNAIR, A. *Roman law and common law a comparison in outline*. Cambridge: The University Press, 1965.

DVOŘÁK, T. *Vlastnictví bytů a nebytových prostor*. Praha: ASPI, 2007.

ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012.

ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Linde Praha a.s., 2001.

KOZIOL, H., BYDLINSKI, P., BOLLENBERGER, R. *Allgemeines Burgerliches Gesetzbuch. Kommentar*. Wien: Springer, 2011, s. 267. In: SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. III. Věcná práva (§ 976-1474). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.

KRČMÁŘ, J. *Právo občanské I. Výklady úvodní a část všeobecná*. IV. doplněné vydání. Praha: Nákladem knihovny sborníku věd právních a státních, 1946.

KRATOCHVÍL, Z. a kol. *Nové občanské právo*. 1. Vydání. Praha: Orbis, 1965.

KRČMÁŘ, J. *Právo občanské. Díl II. Práva věcná*. Praha, 1930.

LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekodifikaci. Věci v právním smyslu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013.

RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Podle vydání VI. redigovaného Adv. Drem Vojtěchem Kasandou, Praha: ASPI, 2008.

SEDLÁČEK, J. *Občanské právo československé. Všeobecné nauky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

SEDLÁČEK, J. *Vlastnické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky. Kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2012.

ŠTACHOVÁ, N., HORÁK, O. *Věc v právním smyslu: historicko-srovnávací úvaha. Sborník příspěvků doktorského studia k výzkumnému záměru „Evropský kontext vývoje českého práva po roce 2004“ na Právnické fakultě Masarykovy univerzity*. Brno, 2009.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer, 2009.

TILSCH, E. *Občanské právo. Část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

ТРУБЕЦКОЙ, Е. Н. *Энциклопедия права*. СПб. 1998.

VÁSEČKA, J. *Věc v právním smyslu v historickém pohledu*. Brno, Universita J. E. Purkyně, 1979.

Učebnice

BLAHO, P., REBRO, K. *Rímske právo*. Bratislava-Trnava: Iura Edition, 2002.

DVOŘÁK, J. ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer, 2009.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Wolters Kluwer ČR, 2013.

FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007.

ГАТИН, А. М. *Гражданское право. Учебное пособие*. 2009.

HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013.

KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. C. H. Beck, 1995.

KNAPP, V., KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha, 1997.

МЕЙЕР, Д. И. *Русское гражданское право*. В 2-х ч. Часть 1. М.: Статус, 1997.

СЕРГЕЕВ, А. П., ТОЛСТОЙ, Ю. К. *Гражданское право. Том I*, 1998.

СУХАНОВ, Е. А. *Гражданское право. Том I*, 1998.

ШЕРШЕНЕВИЧ, Г. Ф. *Учебник русского гражданского права*. М.: СПАРК, 1995.

Komentáře

АБОВА, Т. Е., КАБАЛКИН А. Ю. *Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации*. М.: Юрайт-Издат, 2004.

ELIÁŠ, K., a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. Praha: Linde Praha, 2008.

FIALA, J., KINDL, M. et al. *Občanský zákoník. Komentář. I. Díl. I*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009.

HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. Svazek*. Linde Praha, 2002.

ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a V Podkarpatské Rusi, II*. Praha: V. Linhart, 1935.

СЕРГЕЕВ, А. П. *Комментарий к Гражданскому Кодексу РФ. Часть первая*, 2010.

SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). Komentář. 1. Vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013.

СТЕПАНОВ, С. А. *Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации*. М.: Проспект; Екатеринбург: Институт частного права, 2009.

ŠVESTKA, J., SPAČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2008.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014.

Statě

DOSTALÍK, P., HORÁK, O. Věc v právním smyslu v novém občanském zákoníku z právněhistorické perspektivy. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 1.

ELIÁŠ, K. Věc. Pozitivistická studie. *Právník*, 1992.

ELIÁŠ, K. Věc jako pojem soukromého práva. *Právní rozhledy*. 2007.

ELIÁŠ, K. Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (Také o abstrakci v juristickém myšlení). *Právní rozhledy*, 2011, č. 11.

ELIÁŠ, K. Právo stavby. *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 10.

ГУМАРОВ, И. Б. Понятие вещи в современном гражданском праве России. *Хозяйство и право*. 2000.

HAVLAN, P. *Veřejné vlastnictví v právu a společnosti*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2008.

KRATOCHVÍL, V. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku a v platném trestním zákoníku. *Právní rozhledy*. 2011, č. 19.

KINDL, M. Musí být věci užitečné (a zcela ovladatelné)? In: DVORŽÁK, J., KINDL, M. *Pocita Martě Knappové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2005.

MÜLLEROVA, H. Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat. *Právník*, 2012, č. 10.

REMUNDA, I. Nad novým občanským zákoníkem. *Právní rozhledy*, 2011, č. 15.

SPÁČIL, J. Současné problémy vlastnického práva. *Právní rozhledy*, 2006, č. 2.

ŠPOKOVÁ, E. Právo stavby. *Ad notam*, 2001, č. 3.

ŠVESTKA, J. STUNA, S. Nad novým občanským zákoníkem. *Právní rozhledy*, 2011, č. 10.

TELEC, I. Duševní vlastnictví a jeho vliv na věc v právním smyslu. *Právní rozhledy*, 2011, č. 12.

ZIMA, P. Stručný úvod do práva stavby. *Právní rozhledy*, 2005, č. 8.

Judikatura

Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 26. 09. 1963, sp. zn. 5 Co 330/63.

Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25. 03. 1997, sp. zn. 17 Co 634/96.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 01. 2002, sp. zn. 26 Cdo 400/2000.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 09. 12. 2009, sp. zn. 3 Tdo 785/2009.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 08. 2010, sp. zn. 7 Tdo 796/2010.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 04. 06. 2008, sp. zn. 22 Cdo 1244/2007.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 09. 2001, sp. zn. 29 Cdo 2077/2000.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 06. 02. 1923, sp. zn. RV I 813/22.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 05. 2006, sp. zn. 22 Cdo 911/2005.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2010, sp. zn. 28 Cdo 537/2010.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 30. 09. 1989, sp. zn. 11 Tz 42/82.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004.

Zákony

zákon č. 511/1991 Sb., obchodní zákoník

zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech

zákon č. 72/1994 Sb., (zákon o vlastnictví bytů)

zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon

zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí

zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí

zákon č. 86/1912 ř. z., o stavebním právu

zákon č. 88/1947 Sb., o právu stavby

zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích

zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti

zákon č. 166/1999 Sb. (veterinární zákon)

zákon č. 101/1963 Sb., (zákon o mezinárodním obchodu)

Vládní návrhu občanského zákoníku z roku 1937

zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Internetové zdroje

<http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303CS.01000101.htm>.

<http://www.nssoud.cz/historie/umluva.pdf>.

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/texty-zakonu/>

<http://www.beck-online.cz>

<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=162640>

<http://base.garant.ru/70405592/>

<http://www.garant.ru/company/garant-press/ab/509529/2/>

<http://sibac.info/10332>

Důvodové zprávy a jiné prameny

Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Listiny základních práv EU

Listina základních práv a svobod České republiky

Evropská úmluva o ochraně lidských práv včetně protokolů

Klíčová slova

Věc

Věc v právním smyslu

Pojem věci

Key words

„A thing“

Legal concept of the term „a thing“

The term „a thing“